

احکام و آداب عبادی بیماران

مطابق با فتاوی هشت تن از مراجع معظم تقلید

(به ضمیمه دعا هنگام بیماری)

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری

در دانشگاه علوم پزشکی

محمد باقر حیدری نسب

این مجموعه احکام برای مقلدین هشت تن از مراجع عظام تقلید: آیت الله العظمی امام خمینی (ر.ک.ا.ه.ج)، آیت الله العظمی بهجت (ر.ک.ا.ه.ج) آیت الله العظمی خامنه‌ای، آیت الله العظمی سیستانی، آیت الله العظمی مکارم شیرازی، آیت الله العظمی شبیری زنجانی، آیت الله العظمی صافی گلپایگانی و آیت الله العظمی نوری همدانی (دامت برکاتهم) تهیه شده است. و عمل بر طبق احکام ذیل برای آن مقلدین کفایت می کند و مخالف نظر مرجع تقلیدش انجام نداده است.

شماره: ۲۵۰۱/۷۸۵۴۷
تاریخ: ۹۴/۱۰/۲۴
پست: صلوات

باسم تعالی

﴿ الَّذِينَ إِذْ تَكَذَّبُوا فِي الْأَرْضِ أُقَامُوا الصَّلَاةَ ﴾
سوره بقره، آیه ۱۷۷

سازمان اقامه نماز
مرکز تخصصی نماز

دانشگاه علوم پزشکی مشهد

مسئول محترم نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه

سلام علیکم

با صلوات بر محمد و آل محمد، احتراماً به استحضار می‌رساند پیرو درخواست جناب حجت الاسلام حیدری نسب در خصوص ارزیابی کتابچه احکام و آداب عبادی بیماران، محتوای آن مورد تأیید می‌باشد.

این نامه صرفاً به درخواست نامبرده صادر شده و ارزش دیگری ندارد.

با تشکر
اصغر آیتی
مدیر مرکز تخصصی نماز

سازمان اقامه نماز
مرکز تخصصی نماز

آدرس: خیابان شهید (اصفهان) - کوچه ۱۳۳ (نظر)
تهران - کوچه - مرکز تخصصی نماز - طبقه اول
تلفن: ۰۲۱-۸۳۷۳۴۰۹۳ - فکس: ۰۲۱-۸۳۷۳۴۰۹۳۳

قبله در نماز خوابیده ۲۰

عدم امکان نماز خواندن به طرف قبله ۲۰

رکوع و سجده در نماز خوابیده ۲۰

۲۱ تکبیرة الاحرام، قرائت و سجده در نماز..... ۲۱

عدم توانایی بالا بردن دست در تکبیرة الاحرام..... ۲۱

حذف مستحبات و سوره نماز هنگام ضرورت ۲۱

سجده کسی که زخم یا باند تمام پیشانی او را گرفته ۲۱

سجده روی کاغذ یا دستمال کاغذی ۲۱

۲۲ احکام روزه..... ۲۲

۲۲ بیماری و مداوا در حال روزه..... ۲۲

بیماری لثه فرو بردن خون..... ۲۲

استفراغ روزه دار..... ۲۲

ریختن دارو در چشم ۲۲

استفاده از شیاف و تنقیه (إنها) برای روزه دار ۲۲

اندوسکوپي ۲۲

استفاده روزه دار از دستگاه بخور جهت معالجه ۲۲

۲۳ تزریقات و دارو های تنفسی..... ۲۳

تزریق آمپول در حال روزه..... ۲۳

تزریق سرم در حال روزه..... ۲۳

تزریق خون به بدن روزه دار..... ۲۳

استفاده روزه دار از اسپری تنفسی ۲۳

۲۴ ضرر در هنگام روزه داری و چگونگی جبران آن..... ۲۴

ضرر در روزه گرفتن..... ۲۴

برخی از بیماری‌هایی که نباید روزه بگیرند..... ۲۴

حکم روزه های که در زمان بیماری نگرفته..... ۲۴

حکم روزه زن باردار و زنی که به بچه شیر می دهد..... ۲۴

۲۵ احکام و آداب اسلامی در باره شخص مختضر..... ۲۵

۲۶ احکام مس اجزای جدا شده، مس میت و احکام بچه سقط شده..... ۲۶

احکام مس عضو جدا شده از انسان ۲۶

احکام مس بچه سقط شده..... ۲۶

۲۷ آداب عیادت بیماران در اسلام..... ۲۷

۲۸ احکام و آداب اسلامی پس از تولد نوزاد..... ۲۸

۲۹ آداب اسلامی در باره پزشک و پزشکی..... ۲۹

۳۰ دعا هنگام بیماری..... ۳۰

دعای امام سجاد (علیه السلام) به هنگام بیماری و سختی و بلا..... ۳۰

دعای توصیه شده از طرف امام باقر و امام صادق (علیهما السلام) به جهت بیماری..... ۳۰

دعایی که هنگام عیادت بیمار توصیه شده است ۳۰

۳۱ پاورقی های احکام..... ۳۱

۳۲ منابع..... ۳۲

شماره مراکز پاسخ گویی به سؤالات شرعی..... ۳۲

۳ مقدمه..... ۳

۴ احکام وضوی جبیره..... ۴

روش وضو..... ۴

روی زخم باز است..... ۵

ملاک تشخیص ضرر ۵

وضو گرفتن و غسل در صورت قطع نشدن خونریزی زخم..... ۵

روی زخم بسته است..... ۶

۷ وضو و تیمم با وجود آنژیوکت در دست..... ۷

۸ احکام وضو با کمک دیگران (نیابتی)..... ۸

۹ احکام غسل جبیره ای..... ۹

۱۰ احکام تیمم جبیره ای..... ۱۰

موارد وجوب تیمم..... ۱۰

روش تیمم..... ۱۰

اطلاع از بی ضرر بودن آب بعد انجام تیمم..... ۱۰

اعضای تیمم و کف دستها باز و یا پوشش آنها قابل برداشت..... ۱۱

نجس بودن اعضای تیمم و کف دستها ۱۱

عدم توانایی در انجام بعضی از افعال تیمم ۱۱

اعضای تیمم و کف دستها بسته و پوشش غیر قابل برداشت..... ۱۲

تکرار تیمم بجای وضو بعد تیمم بجای غسل..... ۱۲

۱۳ احکام تیمم با کمک دیگران (نیابتی)..... ۱۳

۱۴ احکام نماز بیماران..... ۱۴

۱۴ نجس بودن لباس ، بدن یا مکان نماز گزار..... ۱۴

موارد جواز خواندن نماز با بدن و لباس نجس..... ۱۴

وجود خون بواسیر (هموروئید) به بدن یا لباس..... ۱۵

خونریزی از دهان و بینی در بین نماز..... ۱۵

تزریق آمپول ۱۵

شک یا احتمال نجس بودن بدن یا لباس ۱۵

لباس و پوشش نماز گزار ۱۶

نجس بودن مکان نماز گزار..... ۱۶

اطلاع از نجاست لباس بعد از نماز..... ۱۶

اتصال دَرَن (ظرف تخلیه ترشحات) در حال نماز..... ۱۶

اتصال سونند(کیسه ادرار) در حال نماز..... ۱۶

اتصال کیسه کلوستومی (کیسه مدفوع) در حال نماز..... ۱۷

حکم نماز کسی که بدون اختیار از او ادرار یا باد معده خارج می شود..... ۱۷

۱۸ احکام نماز به صورت نشسته..... ۱۸

برخی از کسانی که می توانند نماز را به صورت نشسته بخوانند..... ۱۸

قیام در نماز نشسته..... ۱۸

قبله در نماز نشسته ۱۹

رکوع و سجده در نماز نشسته ۱۹

۲۰ احکام نماز به صورت خوابیده..... ۲۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دوره بیماری از جمله موقعیت هایی است که نزد خداوند متعال، جایگاه والایی دارد از این رو بزرگان دین بپاران را مستجاب الدعوة دانسته اند. پیامبر گرامی اسلام (ﷺ) در این زمینه می فرماید: «مَنْ عَادَ مَرِيضًا فِي اللَّهِ لَمْ يَسْأَلِ الْمَرِيضُ لِلْعَائِدِ شَيْئًا إِلَّا اسْتَجَابَ لَهُ». کسی که بیماری را به خاطر خداوند عیادت کند، اگر آن بیمار برایش دعا کند، مستجاب می شود. (۱)

هم چنین ایشان در حدیث دیگری، عیادت بیمار را، همانند زیارت خداوند برشمرده است: «إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا ابْنَ آدَمَ مَرَضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِي قَالَ يَا رَبُّ الْعَالَمِينَ قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنْ فُلَانًا مَرَضَ فَلَمْ تَعُدَّهُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِي عِنْدَهُ» خداوند در قیامت می فرماید: «ای فرزند آدم، من بیمار شدم و تو به عیادتم نیامدی. انسان پاسخ می دهد: خدایا چگونه تو را عیادت می کردم که خدای جهانی؟ پروردگار می فرماید: آیا ندانستی فلانی بیمار است و از او عیادت نکردی؟ آگاه نبودی که چون از او عیادت کنی مرا نزد او می یابی؟ (۲)

حضرت رسول (ﷺ) درباره ثواب خدمت به بیمار می فرماید: «هر کس در بر آوردن نیاز بیماری بکوشد، خواه موفق بشود یا نشود گناهانش پاک می شود، مثل آن روز که از مادر متولد شده است. مردی از انصار گفت: ای پیامبر خدا، پدر و مادرم به فدایت! اگر بیمار از خانواده شخص باشد، این کار پاداش بیشتری ندارد؟ فرمودند: «بله همین طور است.» (۳)

حال که بیمار چنین جایگاهی نزد خداوند دارد عبادت او نیز نزد خداوند از جایگاه ویژه ای برخوردار است و به همان اندازه که برای عبادت به سختی می افتد اجر بیشتری می برد. بعضی گمان کرده اند که هنگام بیماری با بدن و لباس نجس نمی شود نماز خواند و مورد قبول خداوند نیست در حالی که نماز در هنگام بیماری حتی در صورتی که بدنش آغشته به نجاست است نیز بر وی واجب است و می توان با وضوی جیره یا تیمم، نماز را به صورت ایستاده یا نشسته و یا خوابیده اقامه نمود و در سایه ارتباط معنوی با خداوند مهربان به بهبود سلامت کمک کرد.

این عبادت زیبا را پلی میان خود و خداوند متعال قرار می دادند. هنگامی که برای پیامبر (ﷺ) و اهل بیت (ع) مشکلی پیش می آمد، ابتدا نماز می خواندند، سپس در پی حل مشکل می رفتند. علامه طباطبایی (رحمته) و بسیاری از دانشمندان دیگر نیز، برای باز شدن گره های علمی به نماز پناه می بردند. درباره بوعلی سینا گفته شده، هرگاه در مسائل علمی به مشکلی بر می خورد، وضو می گرفت و به مسجد می رفت و نماز می خواند و از خدا می خواست تا مسئله را برایش آسان کند.

دختر حضرت امام خمینی درباره مدتی که امام (رحمته) در بیمارستان بستری بودند، می گوید: «مهم ترین عمل امام، نماز ایشان بود. ایشان حتی تا آخرین لحظه نافله های نماز را ترک نکردند. حتی وقتی که نمی توانستند لبشان را تکان بدهند با حرکت های انگشت نماز می خواندند و آخرین پیام ایشان نماز بود.»

نماز، خالق صبر است. با نماز مقاومت انسان افزایش می یابد و کارها برایش آسان و راه ها هموار می شود. خداوند در قرآن کریم می فرماید: «در زندگی از صبر و نماز کمک بخواهید.» (۴)

به باور محققین، اعتقادات مذهبی و تقید به نماز، پیوستگی عمیق و شگرفی با آرامش روان و رفع اضطراب بپاران دارد. (۵) یکی از مسائل مورد نیاز بپاران آشنایی با احکام عبادی آنهاست مجموعه پیش رو، تلاش کرده، به صورت فشرده و دقیق، برخی از مهم ترین احکام دوران بیماری را گردآوری نماید.

این احکام برای مقلدین هشت تن از مراجع عظام تقلید: آیت الله العظمی امام خمینی (رحمته)، آیت الله العظمی بهجت (رحمته)، آیت الله العظمی خامنه ای، آیت الله العظمی سیستانی، آیت الله العظمی مکارم شیرازی، آیت الله العظمی شبیری زنجانی، آیت الله العظمی صافی گلپایگانی و آیت الله العظمی نوری همدانی (دامت برکاتهم) تهیه شده است. و عمل بر طبق احکام ذیل برای آن مقلدین کفایت می کند و مخالف نظر مرجع تقلیدش انجام نداده است.

در این مجموعه، به جز قسمت روزه، برای استفاده بهتر مردم، تا جایی که امکان داشته، از عناوینی هم چون «احتیاط واجب» و «احتیاط مستحب» استفاده نشده است؛ اما چنان چه عبارت «بنا بر احتیاط» یا «احتیاط کند» آمده باشد، منظور احتیاط واجب است که بر اساس آن، مقلد باید به همان احتیاط عمل کند یا به فتوای مجتهد دیگری که پس از مرجع تقلیدش اعلم است و در آن مسئله فتوا داده مراجعه نماید.

امید است که بپاران عزیز، ما را از دعای خیرشان فراموش نکنند. هم چنین لازم است از همه کسانی که در تدوین این مجموعه یاری کرده اند، همکاران نهاد رهبری در دانشگاه علوم پزشکی زنجان خصوص حجت الاسلام و المسلمین محرمعلی شیرمحمدی، حجت الاسلام احمد قزلباش، اداره مشاوره و پاسخ در نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، آقای مسعود ابراهیم خانی، حجت الاسلام مجید اربابی، آقای ابوالقاسم جوپاری و گروه فرهنگی تبلیغی نسیم رضوان تشکر نمایم.

در پایان از خوانندگان محترم تقاضا می شود، جهت غنای بیشتر این مجموعه، پیشنهادات، انتقادات و پرسش های خود را به ایمیل «mbhnasab@gmail.com» یا به شماره «۰۹۱۹۶۶۵۲۹۱۰» ارسال نمایید.

محمد باقر حیدری نسب

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه

احکام وضو جبیره ای

روش وضو

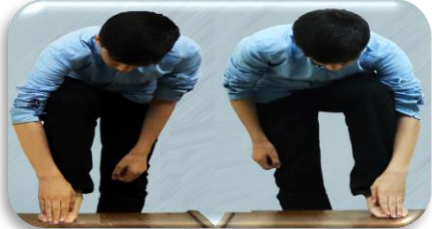
۱- به نیت وضو صورت را از بالا به پایین از جایی که مو روییده تا چانه می شویم.

۲- دست راست را از آرنج تا نوک انگشتان از بالا به پایین می شویم.

۳- دست چپ را از آرنج تا نوک انگشتان از بالا به پایین می شویم.

۴- با رطوبتی که بر دست مانده جلوی سر را مسح می کنیم.

۵- پای راست و چپ را به ترتیب از نوک انگشت تا آخر روی پا (مفصل) مسح می کنیم.

تعریف جبیره و وضوی جبیره: جبیره چیزی که با آن زخم یا عضو شکسته را می بندند یا دوایی که روی زخم و مانند آن می گذارند، جبیره نامیده می شود، همانند گاز استریل، پاد، چسب زخم، آتل و گچ شکسته بندی و وضوی جبیره وضویی است که با وجود مانع در اعضای وضو باید انجام داد.

برداشتن جزء اضافی ممکن نیست: باید وضوی جبیره بگیرد و بنا بر احتیاط واجب تیمم نیز بنماید (به روشی که در صفحه ۶ بیان خواهد شد است)
آیت الله سیستانی: در این صورت باید تیمم نماید؛ مگر اینکه جبیره در مواضع تیمم (روی پیشانی و پشت دست) باشد که در این صورت لازم است هم وضو و هم تیمم نماید.
آیت الله مکارم: وضوی جبیره کفایت می کند.

اگر جبیره بیش از حد معمول اطراف زخم را پوشانده باشد (۱)

برداشتن جزء اضافی ممکن است: باید جبیره اضافی را بردارد، وضوی جبیره بگیرد.

وضوی جبیره بگیرد و تیمم هم بنماید. (با شرایطی که در صفحه ۵ بیان خواهد شد)
(آیات عظام امام و خامنه ای: تیمم نماید و وضوی جبیره لازم نیست.)

اگر جبیره تمام اعضای وضو را گرفته باشد (مانند سوختگی وسیع) (۲)

وضوی جبیره بگیرد (با شرایطی که در صفحه ۶ بیان خواهد شد) و تیمم هم بنماید و در صورتی که نمی تواند به تنهایی انجام دهد با کمک نایب انجام دهد.
آیات عظام امام، خامنه ای و شبیری: وضوی جبیره کفایت می کند.
آیت الله صافی: اگر همه یا برخی مواضع تیمم باز است تیمم هم بنماید.

اگر جبیره بیشتر اعضای وضو را گرفته باشد مثلا دو دست را کامل گرفته است. (۳)

باید وضوی جبیره بگیرد.
آیات عظام بهجت و مکارم: علاوه بر وضوی جبیره تیمم هم بنماید.
آیت الله صافی: اگر همه یا بعضی از مواضع تیمم باز است تیمم هم بنماید.

اگر جبیره برخی از اعضای وضو را پوشانده باشد (مانند همه صورت یا همه یک دست) (۴)

در دست یا صورت باید میان جبیره ها را بشوید و جایی که جبیره دارد به دستور جبیره عمل کند.

وجود چند جبیره در اعضای وضو (۵)

چنانچه قسمتی از محل مسح بدون جبیره هست همان محل را مسح کند؛ و گرنه باید هر دو (جای جبیره و بدون جبیره) را مسح نماید و اگر جبیره نجس بود روی آن پارچه یا مانند آن بگذارد و بر آن مسح کند.

در سر یا روی پا

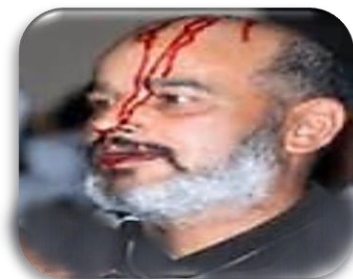
آیت الله خامنه ای: در هر دو صورت بنا بر احتیاط علاوه بر وضوی جبیره ای، تیمم نیز بنماید.

پرسش: اگر انسان به دلیل مرضی در چشم، لازم باشد که روی پلک چشم خود را چسب بزند و برداشتن آن هم مشقت داشته باشد در هنگام وضو گرفتن تکلیف او چیست؟ **پاسخ:** هنگام شستن صورت باید دست تر بر چسب بکشد.
آیات عظام سیستانی، شبیری، نوری و مکارم: باید تیمم کند.
آیات عظام صافی و بهجت: علاوه بر وضو بنا بر احتیاط تیمم هم بنماید. (۶)

روی زخم باز است

باید نجاست را بر طرف کند و به طور معمولی وضو بگیرد (فرقی نمی کند که زخم در کدام یک از اعضای وضو باشد)

الف: اگر آب برای زخم ضرر ندارد

کشیدن دست تر بر آن ضرر ندارد، دست تر بر آن بکشد.

(آیت الله شبیری زنجانی: چنانچه کشیدن دست تر بر آن ضرر ندارد؛ احتیاط واجب است که دست تر بر آن بکشد، سپس چیز پاکي مثل پارچه یا پلاستیک روی زخم بگذارد و دست تر بر آن بکشد.)

اول: محل زخم در صورت پا دست است.

کشیدن دست تر بر آن ضرر دارد یا محل زخم نجس است و نمی توان پاک کرد؛ پارچه پاک یا مانند آن روی زخم بگذارد و اگر نتوانست شستن اطراف زخم کفایت می کند. (آیت الله شبیری زنجانی: اگر نتوانست؛ تیمم نماید)

(آیت الله سیستانی: در حالت شکستگی تیمم نماید)

ب: اگر آب برای زخم ضرر دارد، دو صورت دارد:

گذاشتن پارچه و مانند آن ممکن است: باید یک پارچه پاک یا مانند آن روی زخم بگذارد و روی پارچه را، با تری آب وضو مسح کند (آیات عظام مکارم و صافی: علاوه بر آن تیمم هم نماید).

دوم: زخم در محل مسح سر یا پا می باشد اگر روی آن باز است و نمی تواند روی آن را مسح کند.

گذاشتن پارچه و مانند آن ممکن نیست: باید وضوی بدون مسح انجام دهد. (آیات عظام مکارم، صافی و بهجت: باید وضوی بدون مسح انجام دهد و علاوه بر آن تیمم کند.)

(آیت الله سیستانی: اگر زخم تمام محل مسح را گرفته باشد و یا مسح جای سالم امکان نداشته باشد، در این صورت لازم است تیمم بنماید.)

چنانچه قسمتی از محل مسح زخم یا مانع است، باقی مانده محل را مسح کند.

پرسش: ملاک در ضرر، تشخیص پزشک است یا تشخیص خود شخص؟
پاسخ: همه مراجع: تشخیص خود بیمار، ملاک است. همین اندازه که ترس او نسبت به ضرر عقلایی باشد، کافی است. خوف ضرر گاهی از قول متخصص و زمانی از تجربه بیمارهای مشابه و گاهی از تجربه خود انسان، به دست می آید. (۲)

در ضرر داشتن، لازم نیست یقین به ضرر پیدا کرد؛ بلکه احتمالی که در نظر متعارف مردم به جا باشد، کفایت می کند.

پرسش: حکم وضو گرفتن و غسل در صورتی که خونریزی زخم قطع نمی شود، چیست؟

پاسخ: اگر بدانند یا احتمال عقلایی بدهد تا آخر وقت عذرش بر طرف می شود، باید صبر کند تا خون قطع شود. (۳)

اگر بدانند تا آخر وقت عذر او بر طرف نمی شود چنانچه آب برای او ضرر ندارد و می تواند زخم را زیر شیر آب فشار دهد تا خون برای لحظه ای بند بیاید باید بلا فاصله با نیت وضوی ارتماسی انگشت خود را روی زخم یا بریدگی بکشد؛ اما اگر خون و لوب برای چند لحظه بند نمی آید یا آب برای او ضرر دارد؛ بر اساس وضوی جبیره بگیرد. (۴)

روی زخم بسته است^(۱)

باید زخم را باز کرده و بطور معمول وضو بگیرد (فرقی نمی کند که زخم در کدامیک از اعضای وضو باشد).

الف: باز کردن جبیره زحمت یا ضرر ندارد

در صورتی که احتمال می دهد که با برداشتن پانسمان، دوباره خونریزی می کند؛ پانسمان را باز نکرده و به صورت وضوی جبیره عمل شود.

۱. گاه زخم های دیابتی پانسمان می شود تا عفونت ثانویه پیدا نکند و اگر ترشح نداشته باشند، گاهی توصیه به باز بودن می نمایند.
۲. گاهی پانسمان زخم های عروقی خشک (فاقد ترشح چرکی) را، می توانیم با نظر پزشک معالج باز کرده و به طور معمول وضو بگیریم.
۳. گاهی در شکستگی های اندام فوقانی (مثل آرنج)، لازم است دست؛ چندین هفته در آتل گچی بماند. بعد از گذشتن حدود سه هفته، چون استخوان های شکسته مقداری جوش خورده اند، در صورتی که پزشک معالج اجازه دهد و زخم زیادی نداشته باشد، می توان در مواقع محدودی آتل را جهت انجام وضو یا غسل باز کرده و به طور معمول وضو یا غسل انجام داد.

ب: باز کردن جبیره (پانسمان و...) زحمت یا ضرر دارد، در این صورت دو حالت دارد:

رساندن آب به زخم مشقت یا ضرر ندارد: باید آب را به زخم برساند.

رساندن آب به زخم مشقت یا ضرر دارد: اطراف جبیره را بشوید و دست تر بر آن بکشد. (آیت الله سیستانی: چنین شخصی تیمم کند)

اگر زخم یا چیزی که زخم را با آن بسته اند پاک است

اول: محل زخم در صورت یا دست است

آب کشیدن زخم ممکن است: باید زخم را بشوید و آب را به زخم برساند. (آیت الله مکارم: اطراف زخم را بشوید کافی است.)

اگر زخم یا چیزی که زخم را با آن بسته اند نجس است

زخم نجس و جبیره پاک است باید اطراف زخم را بشوید و روی جبیره را دست تر بکشد.

آب کشیدن زخم ممکن نیست

زخم و جبیره هر دو نجس هستند: اطراف زخم را بشوید و پارچه یا چیز پاکي را، به گونه ای روی جبیره بگذارید که جزء جبیره حساب شود، مثلاً پارچه پاک یا پلاستیک یا مانند آن را روی جبیره ببندد، سپس روی آن دست تر بکشد. آیت الله سیستانی: چنین شخصی تیمم نماید. آیت الله صافی: و اگر در چنین مواقعی همه محل تیمم یا بعض آن بی مانع باشد، تیمم هم بنماید.

روی جبیره را مسح کند.

جبیره نجس نیست

دوم: زخم بر محل مسح سر یا پا است. (۲)

پارچه یا پلاستیک پاکي روی آن بگذارد و روی آن را مسح کند.

جبیره نجس است

پرسش: آیا کسی که دست خود را بانداپیچی کرده، می تواند با همان دست مسح سر و پا را بکشد؟
پاسخ: در صورتی که هنگام وضو دست تر روی آن کشیده است، می تواند سر و پا را با همان رطوبت مسح کند یا در صورتی که رطوبت کافی نباشد از جاهای دیگر وضو رطوبت بگیرد. (۳)

کسی که نمی داند وظیفه اش وضوی جبیره است یا تیمم، بنابر احتیاط واجب باید هر دو را انجام دهد. (۴)

وضو و تیمم با وجود آنژیوکت در دست

با توجه به اینکه آنژیوکت از لوازم مورد ابتلای بسیاری از بیماران است، از این جهت احکام آن جداگانه بیان می‌شود.

آنژیوکت لوله‌ای پلاستیکی است که از یک طرف داخل رگ قرار داده شده و از طرف دیگر به شلنگ سرم متصل است و به وسیله چسب به بدن چسبانده می‌شود.

محدوده زمانی گذاشتن آنژیوکت

باید صبر کند تا آنژیوکت را از دست او جدا کنند سپس با وضو نماز بخواند، و چنانچه آنژیوکت را از دست او جدا نکردند در تنگی وقت با تیمم نماز بخواند. (۱)

اگر بداند یا احتمال عقلایی بدهد تا آخر وقت آنژیوکت را از دست او جدا می‌کند

اول وقت می‌تواند بر اساس حکمی که در ادامه بیان می‌شود عمل نماید.

اگر بداند تا آخر وقت عذر او بر طرف نمی‌شود

باید وضوی جبیره بگیرد و بنا بر احتیاط تیمم نیز بنماید. آیت‌الله سیستانی: در این صورت باید تیمم نماید؛ مگر اینکه جبیره در محل تیمم (پشت دست) باشد که در این صورت لازم است هم وضو و هم تیمم نماید. آیت‌الله مکارم: وضوی جبیره کفایت می‌کند. (۲)

برداشتن قسمت اضافی ممکن نیست (ضرر یا زحمت زیاد دارد)

چسب استفاده شده بیش از حد معمول بسته شده است.

محدوده مکانی آنژیوکت و چسب روی آن

وضوی جبیره بگیرد. (۳) آیت‌الله سیستانی: اگر آنژیوکت در محل تیمم (پشت دست یا پیشانی) است، باید میان وضو و تیمم جمع کند؛ اما اگر غیر محل تیمم باشد، باید تیمم کند. (۴)

برداشتن قسمت اضافی ممکن است باید قسمت اضافه برداشته شود و سپس

چسب استفاده شده در حد معمول بسته شده است

وضوی جبیره بگیرد. (۳) آیت‌الله سیستانی: اگر آنژیوکت در محل تیمم (پشت دست یا پیشانی) است، باید میان وضو و تیمم جمع کند؛ اما اگر غیر محل تیمم باشد، باید تیمم کند. (۴)

بیش از حد معمول

حد معمول در هنگام اتصال آنژیوکت

روش انجام وضو و تیمم

برای وضو گرفتن اگر چسبی که روی آنژیوکت سرم زده شده، تمیز است؛ بعد از شستن باقی‌مانده دست، روی آن چسب نیز دست تر می‌کشد؛ ولی اگر چسب و آنژیوکت خونی باشد، باید روی آن، گاز استریل یا نایلون قرار داده و دست تر بر آن بکشد.

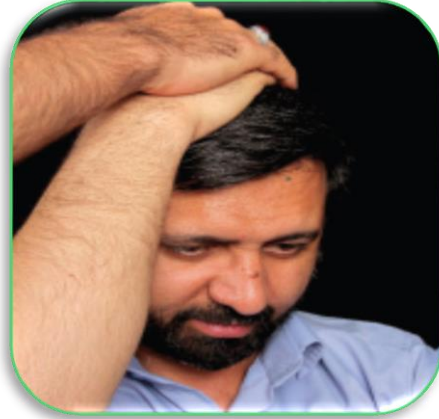
در تیمم جبیره ای نیز، دست خود را بر پشت دست می‌کشد و چنانچه آنژیوکت پشت دست باشد روی آن را دست می‌کشد.

احکام وضو با کمک دیگران (نیابتی)

کسی که می تواند بدون نیابت تیمم کند، اما برای وضو گرفتن به نیابت نیاز دارد، وظیفه اش وضو گرفتن با کمک نیابت است. (۱)

کسی که خودش نمی تواند وضو بگیرد، باید نیابت بگیرد؛ یعنی از کسی بخواهد که به او در کارهای وضو کمک کند. البته خود بیمار باید نیت وضو کند و در صورتی که بتواند، باید با دست خودش، عمل شستن و مسح را انجام دهد و اگر این مقدار هم ممکن نباشد، نیابت دست او را گرفته و با آن شستشو یا مسح را انجام دهد.

اگر از این مقدار نیز ناتوان باشد، نیابت با دست خود صورت و دو دست او را می شوید و برای مسح از دست او رطوبت گرفته و مسح کند و اگر این شخص کف دست نداشته باشد، برای مسح از ساعد او رطوبت بگیرد و اگر ساعد هم ندارد، از صورت او رطوبت گرفته و سر و پا را با آن مسح کند. (۲) (آیات عظام امام، بهجت و مکارم: در این صورت بنابر احتیاط واجب تیمم نیز بنماید).

پرسش: چنانچه بیمار مرد برای وضو گرفتن نیاز به نیابت دارد و نیابت محرم وجود ندارد، آیا می توان از نیابت نامحرم کمک گرفت؟

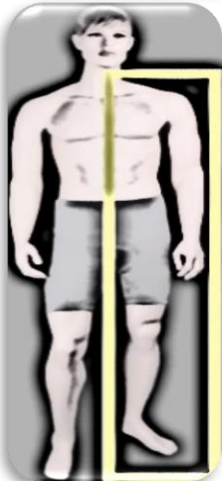
پاسخ: آیت الله خامنه‌ای: اگر نیابت هم جنس یا غیر هم جنس محرم وجود نداشته باشد نیابت نامحرم می تواند بدون نگاه حرام و با به دست کردن دستکش (برای این که در مواقع شستن و مسح، لمس بدن بیمار صورت نگیرد) او را کمک کند و اگر جلوگیری از لمس حرام ممکن نیست وضو توسط نیابت ساقط می شود و بیمار باید تیمم کند. آیت الله مکارم: اگر بدون دست کشیدن یا با دستکش ممکن نباشد، به مقدار امکان عمل نماید و فقط آب بریزد. (۳)

آیات عظام سیستانی و شبیری: به دست کردن دستکش صحیح نیست اگر می تواند فقط بر دست بیمار مرد آب بریزد این کار را انجام دهد و اگر این کار امکان پذیر نبود تیمم کند. (۴)

نکته: در فرض پرسش بالا، اگر بیمار زن نامحرم باشد چون موجب نگاه یا لمس حرام می شود وضو از وی ساقط می شود و باید برای نماز تیمم نماید.

در صورت دسترس نبودن نیابت تا آخر وقت نماز، اگر به هیچ وجه نمی تواند وضو بگیرد باید با تیمم نماز بخواند. اگر این کار هم ممکن نیست احتیاطاً نماز را بدون وضو و تیمم بخواند و بعداً قضای آن را به جا آورد. (۵)

احکام غسل جبیره ای

شستن
طرف
چپ
بدن

شستن
طرف
راست
بدن
بہتر است تمام
ناف و عورت با
ہر دو طرف
شسته شود. (۲)

شستن
سر و
گردن

نیت
اگر چند غسل
بر روی واجب
باشد می تواند
بہ نیت ہمہ آنها
یک غسل انجام
دہد (۱)

روش
غسل
ترتیبی
(روش دیگر
غسل ارتقاسی
نام دارد کہ بہ
نیت غسل
یکبارہ داخل آب
می رود)

در غسل جریان پیدا کردن آب روی بدن، لازم نیست و بعد از پاک کردن نجاست، حتی می توان ابر یا پارچه ای را خیس کرده و بہ بدن بکشند تا خیس شود. (۳)

اگر انجام دادن غسل باعث شود بیماری دیرتر خوب شود یا موجب سختی زیاد شود، باید تیمم کند. (۴)

اگر انسان در انجام غسل احتمال ضرر بدهد، باید تیمم کند. (۵)

آیت الله سیستانی: در حالت زخم می تواند غسل جبیره بجا آورد یا بجای آن تیمم نماید و در حال شکستگی باید تیمم کند. (۶)
احکام غسل جبیره ای مثل وضوی جبیره ای است (۷) از این رو جهت یافتن حکم مورد نظر بہ انواع آن اشارہ می شود:

ہنگامی کہ بہ محل زخم یا شکستگی رسید دست تر بر آن بکشد.
آیت الله شبیری: سپس پلاستیک پاک یا مانند آن را روی جبیره بگذارد و دست تر بر آن بکشد.

ہنگامی کہ بہ محل زخم یا شکستگی رسید اطراف آن را خیس کند سپس اگر می شود، پارچہ ای پاک یا پلاستیک یا مانند آن را روی زخم یا شکستگی بگذارد و بر روی آن دست تر بکشد و چنانچہ گذاشتن آن ممکن نبود شستن اطراف زخم کفایت می کند.
آیت الله شبیری: اگر گذاشتن پارچہ و مانند آن ممکن نیست تیمم نماید.

باید آب را بہ زخم برساند.
(آیت الله مکارم: اطراف زخم را بشوید.)

شستن اطراف جبیره کافی است.
(آیت الله سیستانی: چنین شخصی تیمم کند.)

باید زخم را بشوید
(آیت الله مکارم: اطراف زخم را بشوید.)

اطراف زخم را بشوید و روی جبیره پارچہ یا چیز پاک، بہ گونه ای، بگذارد کہ جزء جبیره حساب شود مثلاً پارچہ پاک یا پلاستیک یا مانند آن را روی جبیره ببندد یا گرہ بزند و روی آن دست تر بکشد.
آیت الله صافی: و اگر در چنین مواقعی ہمہ محل تیمم یا برخی از آن بی مانع باشد، تیمم ہم بنماید.

الف: زخم پاک است و آب ریختن بر آن ضرر دارد، ولی دست تر کشیدن بر آن ضرر ندارد:

ب: آب ریختن و دست تر کشیدن بر آن ضرر دارد یا آب ریختن بر آن مضر است و زخم نجس است.

روی زخم باز است یا اگر پوشیده است برداشتن پوشش ممکن است: باید ابتدا روی آن را باز کرده و سپس:

رساندن آب بہ زخم مشقت یا ضرر ندارد.

رساندن آب بہ زخم مشقت یا ضرر دارد.

جبیره پاک است.

روی زخم یا شکستگی پوشیده و برداشتن پوشش غیر ممکن است (مانند پانسمان، پیاد روی سوختگی و ...)

آب کشیدن زخم ممکن است.

آب کشیدن زخم ضرر یا زحمت زیاد دارد.

جبیره نجس است.

احکام تیمم جبیره ای

موارد وجوب تیمم

- در صفحه های قبل بیان شد کسی که جبیره در اعضای او است در برخی موارد باید تیمم نماید علاوه بر آنچه گفته شد، گاهی تیمم به دلایل دیگری واجب می شود. برخی از این دلایل عبارت است از:
- ۱- در صورتی که آب نباشد و یا دسترسی به آن نداشته باشد.
 - ۲- در صورتی که آب برای انسان ضرر داشته باشد (برای نمونه به خاطر استفاده از آب بیمار شود یا بیماری او شدت پیدا کند).
 - ۳- در صورتی که آب را به مصرف وضو یا غسل برساند، احتمال می رود که خود یا همسر یا فرزندان یا رفیق یا کسانی که به او مرتبط اند، مریض شوند یا به قدری تشنه شوند که تحمل آن سخت باشد
 - ۴- در صورتی که بدن یا لباس انسان نجس است و فقط به اندازه ی پاک کردن بدن یا لباس آب دارد و لباس دیگری نیز ندارد.
 - ۵- در صورتی که وقت برای وضو گرفتن یا غسل کردن نداشته باشد، به طوری که اگر وضو بگیرد یا غسل کند، نمازش قضا می شود. (۱)

روش تیمم

موضع تیمم در پیشانی

- نیت: در نیت معین کند که این تیمم به جای وضو است یا تیمم
- ۱- دست ها را بر چیزی که تیمم بر آن صحیح است (مثل خاک یا سنگ) می زنیم. آیات عظام مکارم و سیستانی: در تیمم بر سنگ در صورت امکان بنا بر احتیاط گردی داشته باشد که موقع زدن دست به سنگ به آن دست بماند. (۲)
 - ۲- کف دو دست را به پیشانی و دو طرف آن می کشیم.
 - ۳- کف دست چپ را به روی دست راست می کشیم.
 - ۴- کف دست راست را به روی دست چپ می کشیم.

آیت الله خامنه ای: پس از مراحل چهار گانه بالا بنا بر احتیاط یک مرتبه دیگر دست ها را به زمین بزند و بر دستها کشیده شود. (۳)

کسی که وظیفه اش تیمم است، اگر بداند (آیت الله مکارم: یا احتمال دهد) تا آخر وقت نماز عذرش باقی می ماند: در اول وقت می تواند با تیمم نماز بخواند؛ ولی اگر بداند تا آخر وقت عذرش برطرف می شود: باید صبر کند و با وضو یا غسل نماز بخواند، یا در تنگی وقت با تیمم نماز بخواند. (۴)

آیت الله شبیری: می تواند در اول وقت با تیمم نماز بخواند و اگر بعدا، عذرش برطرف نشد، نمازش صحیح است. (۵)

اطلاع از بی ضرر بودن آب بعد انجام تیمم

اگر فردی یقین یا احتمال عقلایی بدهد که آب بر او ضرر دارد و بجای وضو تیمم نموده است و بعد از تیمم فهمید که آب برای او ضرر ندارد دو حالت دارد:

اگر قبل از خواندن نماز فهمید باید برای نماز وضو بگیرد.

لازم نیست نماز را دوباره بخواند و باید برای نماز بعدی وضو بگیرد. آیات عظام مکارم، صافی (بنا بر احتیاط)، سیستانی و شبیری: دوباره نماز را با وضو بخواند.

اگر بعد از خواندن نماز فهمید وقت برای خواندن نماز است.

پرسش: در صورتی که بیمار، برای تیمم، به خاک یا غباری که سنگ نشسته باشد، دسترسی نداشته باشد، آیا می توان از سنگ دیوار بیمارستان و سنگ فرش بیمارستان برای تیمم استفاده کرد؟

پاسخ: براساس دیدگاه بیشتر مراجع، در این حالت می توان از سنگ (سنگ مرمر، سنگ سیاه و...) برای تیمم استفاده کرد و در این صورت فرقی نمی کند که سنگ بر جایی نصب شده باشد یا نشده باشد. البته اگر شخص یقین به نجاست سنگ داشته باشد، نمی توان برای تیمم از قسمت نجس استفاده کرد. نکته دیگر اینکه سعی کند برای رعایت بهداشت از قسمت های تمیز تر سنگ، استفاده شود.

آیت الله شبیری: تیمم، در حال اختیار یا غیر اختیار، بر سنگ و مانند آن که با زدن دست، هیچ چیزی از آن به دست نمی چسبد، جایز نیست و کسی که تنها سنگ در اختیار دارد، بنا بر احتیاط مستحب با آن تیمم نموده و نماز بخواند ولی باید در آینده نماز را قضا نماید (۱)

اعضای تیمم (پیشانی و پشت دستها) و کف دستها باز است و یا پوشش آنها قابل برداشتن است
که دو صورت دارد:

نجس بودن اعضای تیمم و کف دستها

در صورتی که اعضای تیمم و کف دستها پاک باشد تیمم می کند و برای صحت تیمم لازم نیست کل بدن پاک باشد. البته برای نماز همانطور بیان خواهد شد جز در موارد خاصی باید بدن پاک باشد.

عضو را می شوید و سپس تیمم می نهاید.

شستن عضو نجس ممکن است.

با همان عضو نجس به صورت عادی تیمم می کند. (۲)
آیت الله بهجت: اگر کف دست نجس است و امکان پاک کردن نیست، احتیاط واجب آن است که دو تیمم کند: یکی با کف دست و یکی با پشت دست (۳)

نجاست آن سرایت نمی کند.

شستن عضو نجس ممکن نیست.

در صورتی که اعضای تیمم و کف دستها نجس است

تذکر: آیات عظام خامنه ای، سیستانی و شبیری: برای تیمم پاک بودن اعضای تیمم واجب نیست. (۵)

روی آن را با پارچه یا پلاستیک به طوری بپوشاند که سرایت نکند و سپس با همان حال تیمم کند. (۴)

نجاست آن سرایت می کند (نجاست تر است).

عدم توانایی در انجام بعضی از افعال تیمم

اگر شخص بیمار می تواند تیمم را خودش به صورت کامل انجام دهد و مشکلی در اعضای تیمم نیست، باید تیمم نهاید.

با همان دست سالم بر پیشانی بکشد و برای کشیدن پشت دست ها هر مقدار را که نمی تواند با کمک شخص دیگری انجام دهد. (۶)

تنها کشیدن یک دست بر پیشانی ممکن است.

همه افعال تیمم را خود او نمی تواند انجام دهد.

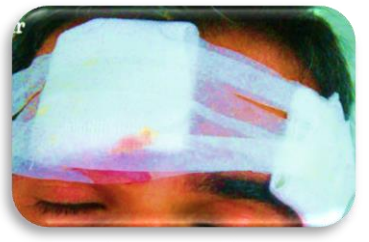
باید هر مقدار از تیمم را که می تواند خودش انجام دهد و هر مقدار را که نمی تواند با کمک شخص دیگری انجام دهد. روش این کار، در ادامه بیان خواهد شد. (۷)

کشیدن کف دستها بر پیشانی و پشت دستها ممکن نیست. (مثلا به هر دو دست او آتل بسته اند)

اعضای تیمم و کف دستها بسته است و پوشش آن، غیر قابل برداشتن است

که در این حالت، دو صورت دارد:

اگر می تواند، نجاست را برطرف کند و سپس تیمم کند.

آیات عظام خامنه‌ای و سیستانی: برطرف کردن نجاست لازم نیست. (۲)

اگر نمی تواند نجاست را برطرف کند، با همان پوشش نجس، تیمم می کند و بهتر است پارچه پاکی روی آن بگذارد و دست بر آن بکشد.

آیت الله بهجت: باید پوشش دیگری بر روی آن بگذارد و دست را روی آن بکشد. (۳)

پوشش نجس است. (۱)

اگر پوشش در پشت دستها و یا در پیشانی است، باید کف دستها را به خاک زده و بر پوشش بکشد.

کشیدن کف دستها بر پیشانی و پشت دستها ممکن است. (۴)

اگر پوشش در کف دست است، با همان پوشش، کف دست را به خاک زده و بر پیشانی و پشت دستها بکشد.

آیت الله بهجت: اگر کف دست به سبب شکستگی یا عارضه‌ی دیگری به طوری در میان گچ باشد که قابل برداشتن نیست، برای تیمم از دیگران کمک بگیرد.

پوشش پاک است

اگر نمی توان آن را مسح کرد مثلاً پیاد یا بخیه و... روی آن قرار دارد، در این صورت، روی آن را با پارچه یا پلاستیک پوشانند و بر آن بکشد

کشیدن کف دستها بر پیشانی و پشت دستها ممکن نیست.

اگر به علت شکستگی یک دست نتواند آن را به پیشانی برساند با دست دیگر که سالم است تیمم کند.

در تیمم باید هر مقدار از تیمم را که می تواند خودش انجام دهد و هر مقدار را که نمی تواند به کمک شخص دیگری انجام دهد. (۵)

تکرار تیمم بجای وضو بعد تیمم بجای غسل

کسی که تیمم بجای غسل جنابت برای نماز انجام دهد، لازم نیست بعد از آن دوباره بجای وضو، تیمم دیگری نماید، ولی در غسل های دیگر غیر غسل جنابت پس از تیمم بدل از غسل، تیمم بدل از وضو هم بنماید.

آیات عظام سیستانی، مکارم، شبیری و نوری: کسی که تیمم بدل از غسل های دیگر مثل مس میت و... به جز غسل استحاضه متوسطه انجام داد لازم نیست برای نماز دوباره تیمم نماید. (۶)

پرسش: کسی که به جهت عذر به جای غسل تیمم کند و کاری که وضو را باطل می کند برایش پیش بیاید؛ تکلیف او چیست؟ پاسخ: اگر نتواند برای نمازهای بعدی غسل کند، باید وضو بگیرد و اگر نمی تواند وضو بگیرد باید بجای وضو، تیمم نماید.

آیت الله بهجت: اگر نتواند برای نمازهای بعدی غسل کند ولی می تواند همراه تیمم بدل از غسل وضو هم بگیرد، بنا بر احتیاط واجب باید این کار را بکند و اگر نمی تواند چنانچه یک تیمم کند کافی است.

آیت الله خامنه‌ای: اگر نتواند برای نمازهای بعدی غسل کند، احتیاطاً باید بار دیگر تیمم بدل از غسل کند و وضو هم بگیرد و اگر امکان وضو نیست، تیمم کافی است.

احکام تیمم با کمک دیگران (نیابتی)

اگر وضو و غسل نیابتی مقدور نباشد، آن وقت باید تیمم کند. (۱)

تیمم نیابتی در مواقعی است که وظیفه شخص «تیمم» باشد و خودش نتواند بدون کمک نایب، تیمم بگیرد. (۲)

در تیمم نیابتی، رعایت شرایط عمومی تیمم همانند پاک بودن اعضا و ترتیب، لازم است. (۳) چنانچه برخی از اعضای تیمم نجس باشد، بر اساس همان شرایطی عمل کند که در قسمت تیمم جیره ای توضیح داده شد.

چنانچه برای گرفتن نایب نیاز به پرداخت مزد باشد، در صورتی که بتواند، باید پرداخت کند. (۴)

اگر نایب هم جنس یا غیر هم جنس «محرم» وجود نداشته باشد، تیمم توسط نایب ساقط می شود و باید نماز را در وقت بدون تیمم بخواند و بعداً قضای آن را به جا آورد. (۵)
آیت الله خامنه ای: در صورتی که نایب هم جنس یا غیر هم جنس «محرم» وجود نداشته باشد و بدون نایب هم نمی تواند تیمم کند، چنانچه نایب نامحرم می تواند بدون نگاه حرام و با به دست کردن دستکش او را کمک کند باید تیمم نیابتی انجام دهد (۶)

روش تیمم نیابتی (۷)

اول: خود شخص بیمار باید «نیت تیمم» کند.

آیت الله سیستانی: بنا بر احتیاط واجب در صورتی که باید دست کشیدن توسط نایب انجام بگیرد، هر دو نیت تیمم نایبند. (۸)

دوم: اگر امکان دارد، نایب با دست خود شخص ناتوان تیمم کند بدین صورت که نایب دست شخص ناتوان را به خاک یا سنگ زده و با دست شخص بیمار پیشانی و پشت دست های او را مسح کند.

سوم: اگر حالت قبلی امکان ندارد، باید نایب دست خودش را به چیزی که تیمم بر آن صحیح است بزند و به پیشانی و پشت دست های شخص ناتوان بکشد.

نجس بودن لباس، بدن یا مکان نماز گزار

شرایط لباس نماز گزار

اول: پاک باشد.
 دوم: مباح باشد.
 سوم: از اجزاء مردار نباشد.
 چهارم: از حیوان حرام گوشت نباشد.
 پنجم و ششم: اگر نماز گزار مرد است، لباس او ابریشم خالص و طلا بافت نباشد.

اولین شرط از شرایط لباس نماز گزار پاک بودن لباس او است. اگر کسی عمداً و از روی اختیار با بدن یا لباس نجس نماز بخواند، نمازش باطل است. (۱)

اول: آنکه به واسطه زخم یا جراحت یا دُمّلی که در بدن انسان است، لباس یا بدنش به خون آلوده شده باشد. چنانچه نجاست طوری است که آب کشیدن بدن یا لباس یا عوض کردن لباس برای بیشتر مردم یا برای شخص او سخت است. (۲)

اگر جایی از بدن یا لباس که با زخم فاصله دارد با خون زخم نجس شود، باید آن را آب بکشد؛ مگر جاهایی که معمولاً خون از زخم به آنجا سرایت می‌کند و قابل شستن و عوض کردن نیست. (۳)

دوم: آنکه ناچار باشد با بدن یا لباس نجس نماز بخواند.

پرسش: وظیفه بیمارانی که لباس و بدن آنها با ادرار یا خون نجس شده و امکان آب کشیدن و عوض کردن لباس در وقت نماز ندارند، چیست؟

پاسخ: نماز خواندن این افراد با لباس و بدن نجس اشکال ندارد و نیاز نیست نمازهای خوانده شده با این وضعیت را قضا کنند.

آیات عظام امام، خامنه‌ای و نوری: اگر زن هست باید با همان لباس نجس نماز بخواند اما اگر مرد است اگر به واسطه ی سرما یا عذر دیگر نمی‌تواند لباس را بیرون بیاورد باید در همان لباس نماز بخواند و نمازش صحیح است ولی اگر در آوردن لباس، امکان پذیر است باید در آورد و به حداقل پوشش اکتفا کند و با پارچه پاک یا چیز دیگری عورتین خود را بپوشاند و نمازش را بخواند. (۴)

موارد جواز خواندن نماز با بدن و لباس نجس

انگشت ابهام

انگشت اشاره

سوم: آنکه بدن یا لباس شخص، به مقدار کمتر از سر انگشت اشاره، به خون آلوده باشد. آیت‌الله سیستانی: سر انگشت ابهام (۵)

اگر خون، روی لباسی که آستر دارد، بریزد و به آستر آن برسد و یا به آستر بریزد و روی لباس خونی شود، باید هر کدام را جدا حساب نمود، پس اگر خون روی لباس به همراه آستر، کمتر از سر انگشت باشد، نماز با آن صحیح و اگر بیشتر باشد، باطل است

آیت‌الله سیستانی: مگر در صورتی که آستر و لباس متصل به هم باشند به طوری که در نزد عرف یک خون حساب شود. (۶)

اگر خون بدن یا لباس کمتر از سر انگشت باشد و رطوبتی به آن برسد، در صورتی که خون و رطوبتی که به آن رسیده، بیشتر شود نماز با آن باطل است و باید آن را پاک کند. (۷)

نکته: چنانچه پس از شستن و پاک کردن لباس خون آلود، رنگ خون روی لباس مانده باشد، لباس پاک است. (۸)

وجود خون بواسیر (هموروئید) به بدن یا لباس نماز گزار (۱)

اگر از بواسیر، خونی به بدن یا لباس برسد و پاک کردن آن سختی و ضرر نداشته باشد، پاکش کند اما اگر پاک کردن آن برای نوع مردم سختی زیاد دارد ولو اینکه برای خودش سختی زیاد ندارد، یا اینکه برای خودش سختی زیاد دارد، دو حالت دارد:

دانه های بواسیر داخل بدن است.

تا خوب نشده می تواند با آن خون، نماز بخواند. (نیاز به پاک کردن نیست).

آیات عظام صافی، مکارم و شبیری: بنا بر احتیاط واجب نمی تواند با آن نماز بخواند مگر این که عرفاً مجبور باشد با همین بدن یا لباس نماز بخواند یا برای شخص بیمار آب کشیدن یا تعویض لباس، مشکل و سخت باشد.
آیت الله بهجت: نمی تواند با آن نماز بخواند مگر این که عرفاً مضطرّ و مجبور باشد با همین بدن یا لباس نماز بخواند یا برای شخص او آب کشیدن یا تعویض آنها، مشکل و سخت باشد

دانه های بواسیر خارج بدن است.

تا خوب نشده می تواند با آن نماز بخواند. (نیاز به پاک کردن نیست).

خونریزی از دهان و بینی در بین نماز (۲)

نماز او صحیح است.

خونریزی داخل دهان و بینی است و به بیرون سرایت نکرده است.

امکان جلوگیری از خون در حین نماز وجود دارد مثلاً پنبه یا دستمالی داخل بینی قرار دهد تا خون خارج نشود، باید جلوگیری کند.

آیات عظام امام، مکارم، خامنه ای و نوری: بنا بر احتیاط واجب نمی تواند با آن نماز بخواند.
آیات عظام شبیری و بهجت: نمی تواند با آن نماز بخواند.

وقت دارد لباس یا بدنش را پاک کند

امکان جلوگیری از خون در حین نماز وجود ندارد.

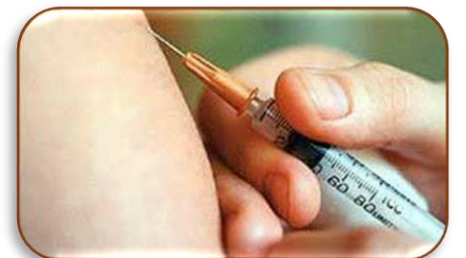
خونریزی دهان و بینی به بیرون سرایت کرده است.

آیت الله صافی: چنانچه زیاده از متعارف تجاوز نکرده باشد نماز با آن صحیح است

اگر وقت تنگ است باید با همان وضعیت نماز را تمام کند و نمازش صحیح است.

تزریق آمپول

پرسش: گاهی هنگام خونگیری از بیمار، مقدار بسیار کم و ناچیزی از خون سرایت می کند؛ آیا با پنبه الکلی می توان محل را پاک کرد؟
پاسخ: خون - هر چند به مقدار ناچیز هم باشد - نجس است و باید آن را با آب شست و الکل پاک کننده نیست البته قبلاً بیان شد که اگر خون کمتر از یک بند انگشت باشد برای نماز لازم نیست پاک کند. (۳)

پرسش: آیا الکلی که برای تزریق استفاده می شود اگر به لباس بخورد نجس است؟
پاسخ: الکل طبی و صنعتی که انسان نمی داند از چیز مست کننده گرفته شده است یا نه پاک است. (۴)

شک یا احتمال نجس بودن بدن یا لباس

اگر بیمار یا پرستار در نجاست بدن یا لباسش شک دارد یا احتمال نجاست آنها را می دهد اما اثری از نجاست نیافته، در حالی که قبلاً پاک بوده است، لباس یا بدنش محکوم به پاکی است و می توان با آن حال نماز خواند و یقین به پاکی لازم نیست.

لباس و پوشش نماز گزار

لباسهای کوچک چنانچه نجس شود و همراه نماز گزار باشد، نمازش باطل نمی شود. (۱)
(منظور از لباس کوچک لباسی است که نمی شود با آنها عورتین را پوشانید) مانند جوراب، دستمال کوچک، عرقچین و مانند آن.

پرسش: کسی که نماز را خوانده می خواند، اگر ملحفه ای که روی اوست و حکم پوشش برای عورتش را دارد، نجس باشد، وظیفه اش برای نماز چیست؟

پاسخ: باید هنگام نماز از ملحفه یا پارچه ی پاک استفاده کند و در فرض مذکور، با ملحفه نجس بنابر احتیاط واجب نمی شود نماز خواند؛ مگر اینکه مجبور باشد.

آیت الله سیستانی: کسی که خوانده نماز می خواند، لازم نیست ملحفه یا لحافی که بر خود می کشد، دارای شرایط لباس نماز گزار باشد، مگر طوری باشد که بر آن پوشیدن صدق کند، مثل این که آن را بر خود پیچیده باشد. (۲)

چنانچه بیمار یا همراه بیمار لباس او همواره نجس می شود اگر می تواند لباس جدایی برای نماز داشته باشد و هنگام نماز لباس را تعویض کند و نماز را بخواند و بعد از نماز می تواند لباس نجس را بپوشد.

نجس بودن مکان نماز گزار

مکان نماز گزار اگر نجس است چنانچه به طوری تر نباشد که رطوبت آن به بدن یا لباس او برسد می تواند روی آن نماز بخواند، اما جایی که پیشانی را بر آن می گذارد اگر نجس باشد در صورتی که خشک هم باشد نماز باطل است (۳)

اطلاع از نجاست لباس بعد از نماز

شک به نجاست لباسش داشته است. (۴) نمازش صحیح است.

آیت الله سیستانی: اگر جستجو کرده و چیزی نیافته است نماز او صحیح است و اگر جستجو نکرده است بنابر احتیاط لازم نماز را دوباره بخواند
آیت الله شیری: نماز او باطل است و باید دوباره بخواند و اگر بعد از وقت نماز نجاست را دید نماز را قضا کند.

لباس را آب کشیده و یقین به پاکی لباس داشته است. (۵) نمازش صحیح است.

آیت الله نوری: نماز او باطل است و باید دوباره بخواند.

کسی که بعد از نماز فهمید لباسش نجس است چنانچه قبل از نماز

اتصال درن (ظرف تخلیه ترشحات) در حال نماز

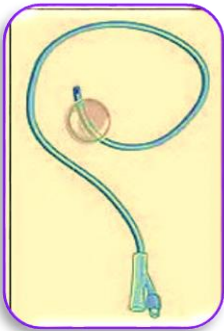
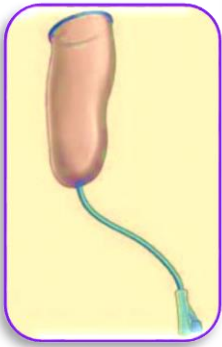
اگر پزشک اجازه جدا کردن ظرف تخلیه ترشحات و خونابه ها را ندهد یا جدا کردن آن سختی زیادی دارد با همان حالت می توان نماز خواند. (۶)

اتصال سوند (کیسه ادرار) در حال نماز

وضو گرفتن با کیسه ادرار و سوندی که درون آن ادرار است، اشکال ندارد. (۷)
اگر پزشک اجازه جدا کردن کیسه ادرار را ندهد یا جدا کردن آن سختی زیادی دارد با همان حالت می توان نماز خواند. (۸)

پرسش: بیماری که به او سوند وصل شده است برای نماز چه وظیفه ای دارد؟

پاسخ: ابتدا باید بدانیم که سوند دو نمونه دارد.

نمونه اول: سوندی است که از راه عضو تناسلی داخل بدن می‌کنند و مستقیم به مثانه متصل است و بیمار در این مورد، همواره تکرر ادرار دارد.

نمونه دوم سوندی است که به عضو تناسلی محکم می‌کنند در این صورت بیمار می‌تواند برای لحظه ای جلوی ادرار را بگیرد مگر اینکه بیماری دیگری داشته باشد. شخصی که سوند به او متصل شده است، چند حالت دارد:

باید صبر کند و پس از جدا کردن سوند با طهارت نمازش را بخواند. (۱)

الف: می‌داند که از اول وقت نماز تا پایان آن به مقدار وضو گرفتن و نماز خواندن مهلت پیدا می‌کند مثلاً سوند را از بدنش جدا می‌کنند یا به اندازه نماز می‌تواند مانع خروج شود:

ب: می‌داند تا پایان وقت سوند به وی متصل است که دو صورت دارد:

باید مانع خروج ادرار شود و وضو بگیرد و نماز بخواند.

می‌تواند هنگام وضو و نماز مانع خروج ادرار شود، مثلاً سوندش از نمونه دوم است یا می‌تواند در نمونه اول، مسیر لوله را با تا کردن و محکم کردن به وسیله چسب ببندد و مانع خروج ادرار شود. (البته باید توجه نمود که پس از نماز، راه خروج ادرار را باز کند تا دچار مشکل نشود)

وضو و نمازش صحیح است.

اگر علم به خروج ادرار در بین وضو و نماز ندارد.

نمی‌تواند هنگام وضو و نماز مانع خروج ادرار شود به دلیل اینکه ادرار پی در پی از او خارج می‌شود

باید در همان حال وضو بگیرد. (۲)

اگر می‌تواند پس از خروج ادرار در هنگام نماز، بدون اینکه از حالت نماز خارج شود، دوباره وضو بگیرد.

اگر علم به خروج ادرار در بین وضو و نماز دارد.

می‌تواند چند نماز را با یک وضو بخواند. مثل نماز ظهر و عصر یا مغرب و عشاء (آیات عظام خامنه‌ای، صافی و بهجت: بنابر احتیاط برای هر نماز وضو بگیرد). (۳)

اگر نمی‌تواند پس از خروج ادرار در هنگام نماز وضو بگیرد (در صورتی که سوند داخل بدنش همواره ادرار از او خارج می‌شود)

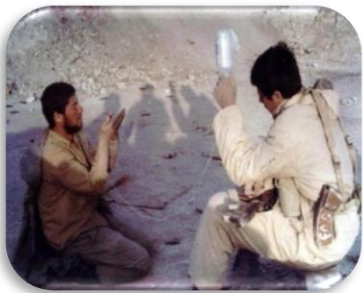

احکامی که برای سوند بیان شد، برای بیماران زیر نیز صادق است و باید بر اساس آن عمل کنند:

- ۱- کسانی که به جهت بیماری، بدون اختیار از آنها ادرار خارج می‌شود همانند افرادی که پروستات آنها را عمل کرده‌اند.
- ۲- کسانی که به علت سرطان روده، مقعدشان را برداشته‌اند و عمل دفعشان در کیسه ای که روی شکمش تعبیه شده، انجام می‌شود و هیچ گونه کنترلی بر خروج مدفوع ندارد.
- ۳- کسی که به دلیل بیماری نمی‌تواند مانع خروج باد معده شود. ←

کسی که نمی‌تواند از بیرون آمدن ادرار یا مدفوع و یا باد جلوگیری کند و نمازهای خود را برابر وظیفه بیان شده انجام دهد، لازم نیست پس از بهبودی قضای آن را بجا آورد. (۴)

احکام نماز به صورت نشسته

انسانی که توانایی دارد نماز را ایستاده بخواند، باید این کار را بکند ولو اینکه در حال ایستاده بدن حرکت کند یا برای اینکه بتواند بایستد، مجبور باشد به عصا یا دیوار و مانند آن تکیه دهد یا بدن را کج کند یا خم شود. (۱)

شخصی که می تواند ایستاده نماز بخواند اما نمی تواند از حالت ایستاده به رکوع رود باید برای رکوع با سر اشاره کند. (۲)

کسی که نمی تواند ایستاده نماز بخواند، اگر احتمال می دهد که در پایان وقت می تواند نمازش را ایستاده بخواند، بنا بر احتیاط باید تا آن هنگام صبر کند و اگر در اول وقت به خاطر عذری نماز را نشسته خواند و سپس تا پایان وقت عذرش برطرف نشد، نماز خوانده شده صحیح است.

اگر بیمار در اول وقت قادر بر نماز ایستاده نبود و در حالی که یقین داشت که ناتوانی اش تا پایان وقت ادامه خواهد یافت نماز را بخواند، ولی پیش از پایان وقت عذرش برطرف شد و توانست ایستاده نماز بخواند، باید نماز را به طور ایستاده، دوباره بخواند. (۳)

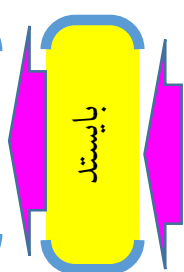
برخی از کسانی که می توانند نماز را به صورت نشسته بخوانند

- ۱- کسانی که توان ایستاده نماز خواندن را ندارند از جمله اینکه وقتی ایستاده نماز می خوانند احساس سرگیجه می کنند.
- ۲- کسانی که سائیدگی غضروف زانو یا شکستگی زانو دارند.
- ۳- بعضی از کسانی که دیسک کمر دارند و ایستادن برای آنها ضرر دارد.
- ۴- کسانی جراحی کرده اند و حرکت برای آنها ضرر دارد.
- ۵- در صورتی که ایستادن حتی با تکیه دادن موجب تشدید بیماری یا زحمت شدید شود، نماز را نشسته بخواند.

قیام در نماز نشسته

سپس به رکوع
رود

هنگام خواندن
حمد و سوره

کسی که نشسته نماز می خواند، اگر می تواند مقداری از قرائت را ایستاده بخواند باید مقداری را که می تواند بایستد، و کسی که رکوع را می تواند ایستاده بخواند، باید بایستد و سپس به رکوع برود. (۴)

در صورتی که ایستادن حتی با تکیه دادن موجب تشدید بیماری یا زحمت شدید شود، نماز را نشسته بخواند و نشسته خواندن نماز قیام محسوب می گردد. (۵)

قبله در نماز نشسته (۱)

کسی که مجبور است نماز را به صورت نشسته بخواند، باید رو به قبله نماز بخواند و اگر نمی تواند به طور معمول بنشیند، باید هنگام نماز، صورت، سینه و شکمش، رو به قبله باشد و لازم نیست ساق پای او رو به قبله باشد. آیت الله صافی: باید موقع نماز صورت و سینه و شکم و ساق پای او رو به قبله باشد.

رکوع در نماز نشسته

پرسش: تکلیف بیماری که نمی تواند به مقدار رکوع، در حالت رکوع باقی بماند (یعنی قسمتی از ذکر را می تواند در حالت رکوع بگوید)، چیست؟
پاسخ: کسی که می تواند رکوع کند اما به خاطر بیماری یا علت دیگری نمی تواند به اندازه ذکر واجب توقف کند باید پیش از آن که از حالت رکوع خارج شود ذکر واجب را بگوید هر چند بدن او آرام نباشد و اگر نتواند، در حال برخاستن ذکر را تمام کند حتی به مقدار گفتن یک بار سبحان الله. (۲)

چنانچه می تواند، رکوع را به صورت عادی انجام دهد. اما اگر نمی تواند به صورت عادی انجام دهد باید هنگام رکوع سر را تا روبروی زانوهای خم کند اگر این مقدار نمی تواند باید به مقدار ممکن خم شود. (۳)

سجده در نماز نشسته

شخصی که به علت درد پا از نشستن بر زمین ممنوع باشد و نتواند به طور متعارف سجده کند نشستن روی صندلی و سجده کردن روی میز مقدم است بر ایستاده نماز خواندن و رکوع و سجده را با اشاره انجام دادن. (۴)

برای سجده واجب است تا حد امکان خم شود، اگر خم شدن امکان ندارد با سر اشاره کند و اگر این را نیز نمی تواند انجام دهد با باز و بسته کردن چشم اشاره کند. کسی که نمی تواند پیشانی را به زمین برساند باید به قدری که می تواند خم شود و مهر را روی محل بلندی گذاشته و طوری پیشانی را بر آن بگذارد که بگویند سجده کرده است و اگر چیز بلندی نباشد که مهر را بر آن بگذارد، لازم است که مهر را با دست بلند کرده و پیشانی را بر آن بگذارد. (۵)

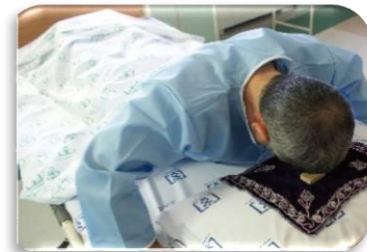

افراد ناتوان و بیماری که نشسته بر زمین نماز می خوانند اگر می توانند خم شوند و مهر را بر میز یا متکا و... بگذارند باید کف دست ها و زانوها و انگشتان پا را به طور معمول به زمین بگذارند و اگر نمی توانند آنها را بر زمین بگذارند، لازم نیست. (۶)
بیماری که روی صندلی نماز می خواند یا جانبازی که روی ویلچر نماز می خواند اگر می تواند انگشت ها را بر زمین بگذارد و اگر نمی تواند لازم نیست این کار را انجام دهد.
آیات عظام سیستانی و مکارم: لازم نیست انگشتان پا را بر زمین بگذارد. (۷)

بیمار اگر به علت درد و بیماری نتواند دو زانو بنشیند می تواند چهار زانو بنشیند. (۸)

احکام نماز به صورت خوابیده

اگر مکلف نتوانست به هیچ شکلی بنشیند، باید خوابیده نماز بخواند. (۱)

قبله در نماز خوابیده (۲)

جهت قبله برای کسی که به صورت خوابیده نماز می خواند، با توجه به توانایی فرد، به ترتیب زیر است

۳- اگر توانایی خوابیدن به پهلو چپ را هم نداشت، به پشت بخوابد و کف پایش رو به قبله باشد.

۲- اگر توانایی خوابیدن به پهلو راست را نداشته باشد، به پهلو چپ بخوابد و جلوی بدنش رو به قبله باشد.

۱- اگر می تواند، به پهلو راست بخوابد و صورت و بدنش رو به قبله باشد.

شخصی که به دلیل بیماری باید به رو بخوابد مثلاً پشت او را عمل کرده اند و نمی تواند به پهلو راست یا چپ بخوابد، باید سرش رو به قبله باشد. (۳)

عدم امکان نماز خواندن به طرف قبله (۴)

پرسش: کسی که در حال اضطرار نمی تواند به طرف قبله نماز بخواند، آیا جهت های دیگر، غیر از قبله، برایش یکسان است؟

پاسخ: اگر با این که جهت قبله را می داند، نمی تواند به جهت قبله نماز بخواند (به جهت عدم توانایی تغییر تخت یا وضعیت جسمی بیمار طوری است که نمی تواند رو به قبله باشد)، اگر می تواند، صورتش را رو به قبله کند.

هر گاه در حالتی باشد که به هیچ وجه نتواند رو به قبله یا رو به نقطه نزدیک به قبله نماز بخواند، به طوری که نه خود بیمار می تواند حرکت کند و نه به وسیله حرکت تخت قابل تغییر به سمت قبله است در همان حالی که هست نماز بخواند و قضا ندارد.

رکوع و سجده در نماز خوابیده (۵)

برای رکوع و سجده باید به مقدار ممکن خم شود و اگر نمی تواند خم شود با سر اشاره کند و اگر نمی تواند با چشم اشاره کند. در صورتی که شخص نماز گزار نتواند مهر را برای سجده بلند کند شخص دیگری می تواند مهر را بلند کند و او بر آن سجده نماید.

تکبیره الاحرام، قرائت و سجده در نماز

عدم توانایی بالا بردن دست در تکبیره الاحرام

مستحب است موقع گفتن تکبیره الاحرام، دستها را تا مقابل گوش ها بالا ببرد، و اگر شخصی بخاطر بیماری یا بخاطر اینکه سرم وصل کرده اند و یا دلایل دیگر نمی تواند دست ها را بالا ببرد، لازم نیست دست ها را بالا ببرد، ولی باید ذکر «الله اکبر» را بگوید و نماز را شروع کند. (۱)

حذف مستحبات و سوره در قرائت نماز هنگام ضرورت

گرچه هر کس نماز را با تمام مستحبات و آداب آن انجام دهد، از اجر بیشتری برخوردار می گردد اما بیماری که به خاطر سختی وضعیت جسمی یا تنگی وقت یا شخصی که بیماری تکرر ادرار دارد و در حد انجام واجبات می تواند خود را نگه دارد، بایستی به واجبات در نماز اکتفا کند. از این رو به برخی مستحبات نماز اشاره می شود:

- ۱- اذان و اقامه
- ۲- ذکر «الله اکبر» غیر از تکبیره الاحرام ابتدای نماز
- ۳- ذکر بعد رکوع «سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ»
- ۴- ذکر میان دو سجده «اسْتَغْفِرُ اللهُ رَبِّيَ وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ»
- ۵- ذکر هنگام برخاستن در نماز «بِحَوْلِ اللهِ وَ قُوَّتِهِ أَقُومُ وَ أَقْعُدُ»
- ۶- قنوت در رکعت دوم
- ۷- ذکر الحمد لله در آغاز تشهد
- ۸- در رکعت سوم و چهارم یکبار تسبیحات اربعه «سُبْحَانَ اللهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَ اللهُ أَكْبَرُ» کفایت می کند و بار دوم و سوم مستحب است.
- ۹- در سلام نماز با ذکر «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللهِ وَ بَرَكَاتُهُ» بدون اینکه دو سلام اول را بگوید می تواند نماز را تمام کند. (۲)

اگر وقت نماز تنگ باشد، یا طولانی کردن نماز برای او ضرر دارد بعد از حمد نباید سوره را بخواند. و اگر در کاری عجله داشته باشد نیز می تواند سوره را نخواند. (۳)

سجده کسی که زخم یا باند تمام پیشانی او را گرفته

شخصی که تمام پیشانی او را دمل یا زخم یا باندپیچی غیر قابل برداشت، گرفته باشد، باید به یکی از دو طرف پیشانی سجده کند و اگر ممکن نیست به چانه و اگر به چانه هم ممکن نیست باید به هر جایی از صورت که ممکن است سجده کند و اگر به هیچ جایی از صورت ممکن نیست به اندازه‌ای که می تواند خم شود و اگر آن ممکن نیست با اشاره سجده نماید.

آیات عظام امام و خامنه‌ای: اگر سجده بر جایی از صورت ممکن نیست با جلو سر سجده نماید و اگر آن هم ممکن نبود به اندازه‌ای که می تواند خم شود و اگر آن ممکن نیست با اشاره سجده نماید... (۴)

سجده روی کاغذ یا دستمال کاغذی

پرسش: در صورتی که مهر در دسترس نباشد، آیا می توان از کاغذ یا دستمال کاغذی برای سجده استفاده کرد؟

پاسخ: بله. سجده بر کاغذ و دستمال کاغذی جایز است چه از چوب یا کاه ساخته شده باشد یا از پنبه.

آیات عظام خامنه‌ای، مکارم و صافی: سجده روی چیزی که از پنبه ساخته شده، فقط در وقت اضطرار جایز است اما کاغذ هایی که از چوب یا کاه درست شده، سجده بر آنها جایز است. (۵)

بیماری و مداوا در حال روزه

بیماری لته و فرو بردن خون

پرسش: به دلیل بیماری در ناحیه ی لته، در روز چندین بار از آن خون می آید؛ ولی گاهی بدون توجه در حال روزه فرو می رود، آیا روزه اش باطل می شود؟
پاسخ: اگر بدون توجه و اختیار فرو داده شود، روزه صحیح است. (۱)

پرسش: گاهی از لته هایم خون بیرون می آید و با آب دهان مخلوط می گردد؛ آیا اگر آن را فرو ببرم، روزه ام باطل می شود؟
پاسخ: اگر خون لته در آب دهان محو شود، فرو بردن آن روزه را باطل نمی کند.
آیات عظام: نوری و صافی: فرو بردن آن جایز نیست. (۲)

استفراغ روزه دار

اگر بیمار از روی عمد کاری کند که موجب استفراغ شود، روزه اش باطل است اما اگر بی اختیار و به دلیل بیماری استفراغ کند، روزه اش اشکال ندارد. (۳)

ریختن دارو در چشم

اگر ریختن دارو در چشم موجب می شود که دارو به حلق برسد این عمل کراهت دارد اما حرام نیست و چنانچه هنگام رسیدن دارو فرو برد روزه او باطل نمی شود.
آیت الله نوری همدانی ریختن دارو در چشم مکروه است و چنانچه عمداً به حلق نرسد روزه او اشکال ندارد.
آیت الله بهجت: اگر قطره از طریق حلق وارد معده نشود اشکالی ندارد. (۴)

استفاده از شیاف و تنقیه (انما) برای روزه دار

استعمال شیاف هایی که برای معالجه است، اشکال ندارد و موجب بطلان روزه نمی شود؛ اما تنقیه کردن (فرو کردن آب یا هر مایع دیگر به داخل روده بزرگ که در فقه اماله گفته می شود)، اگر چه از روی ناچاری و برای معالجه باشد روزه را باطل می کند. (۵)

اندوسکوپي (۶)

معمولاً همراه لوله آندوسکوپي، دارویی جهت راحت فرو رفتن اضافه می کنند، این دارو روزه را باطل می کند. اما اگر از دارو استفاده نشود در صورتی که با آب دهان مخلوط شود و از فضای دهان خارج، و دوباره داخل دهان گذاشته شود ورود آن آب دهان به حلق روزه باطل می کند.
آیت الله بهجت: آندوسکوپي روزه را باطل می کند چه همراه آن چیزی باشد یا نباشد.

استفاده روزه دار از دستگاه بخور جهت معالجه (۷)

بخارها در فضای دهان به صورت آب جمع شود فرو بردن آب جمع شده روزه را باطل می کند.

آیات عظام امام، خامنه ای، شبیری و نوری

آیات عظام سیستانی، مکارم و صافی

به صورت بخار غلیظ استشمام می کند (بخار کم مثل حمام روزه را باطل نمی کند)

صرف بخار غلیظ روزه را باطل نمی کند.
بخار غلیظ را بنا بر احتیاط به حلق نرساند.

تزریقات و داروهای تنفسی

تزریق آمپول در حال روزه (۱)

بنا بر احتیاط، باید از تزریق آن خودداری کرد. آیات عظام سیستانی، صافی و نوری: آمپول ولو اینکه جنبه غذایی و تقویتی دارد روزه را باطل نمی‌کند.

جنبه غذایی و تقویتی دارد.
«مثل آمپول در دسته ویتامین های B»

داروی تزریق آمپول

روزه را باطل نمی‌کند. آیات عظام خامنه‌ای و مکارم: تزریق در رگ روزه را باطل می‌کند.

جنبه دارویی و بی حسی دارد
«مثل آمپوهایی که جنبه آنتی بیوتیک دارد»

بیشتر مراجع تفاوتی در طریقه تزریق قائل نیستند. آیات عظام خامنه‌ای (بنابر احتیاط) و مکارم: تزریق آمپول‌های وریدی (در رگ) روزه را باطل می‌کند.

اگر وریدی است و در رگ تزریق می‌کنند.

روش تزریق

نکته: در صورتی که آمپول را می‌توان وریدی و غیروریدی تزریق کرد، مقلدین آیات عظام خامنه‌ای و مکارم با صلاحدید پزشک از غیر وریدی استفاده نمایند. ضمن اینکه آیت‌الله خامنه‌ای چون احتیاط واجب داده اند مقلدین وی می‌توانند در تزریق آمپول وریدی به مرجع تقلید دیگری رجوع کنند.

تزریق سرم در حال روزه (۲)

احتیاطاً، باید از تزریق سرم خودداری کند. چه تقویتی باشد، چه دارویی و یا غیر آن آیات عظام بهجت و مکارم: سرم روزه را باطل می‌کند چون وریدی است.

آیات عظام امام، خامنه‌ای، بهجت و مکارم

بیمار مادامی که باید در روز از سرم استفاده کند روزه بر او واجب نیست و بعداً قضای آن را بجا آورد.

تزریق سرم، روزه را باطل نمی‌کند؛ چه تقویتی باشد، چه دارویی و یا غیر آن.

آیات عظام سیستانی، نوری و صافی

بنابر احتیاط از استعمال سرم به جای غذا خودداری کند. اما اگر دارویی باشد، اشکال ندارد.

آیت الله شبیری

تزریق خون به بدن روزه دار (۳)

بنا بر احتیاط روزه دار از تزریق خون خودداری کند.

آیات عظام خامنه‌ای و شبیری

روزه را باطل نمی‌کند.

آیات عظام سیستانی، نوری و صافی

تزریق خون روزه را باطل می‌کند و اگر ناچار شدند تزریق کنند ولی روزه را بگیرند و بعداً قضای آن را هم بگیرند. آیت الله مکارم: بنابر احتیاط روزه را بگیرد و بعداً قضای آن را بجا آورد.

آیات عظام مکارم و بهجت

استفاده روزه دار از اسپری تنفسی (۴)

با توجه به اینکه استفاده از داروی یاد شده، خوردن و آشامیدن صدق نمی‌کند، روزه را باطل نمی‌کند.

آیات عظام امام، خامنه‌ای، مکارم و نوری

اگر به صورت مایع به حلق نرسد، اشکال ندارد و روزه صحیح است.

آیات عظام سیستانی و شبیری

چون به صورت گاز رقیق است روزه را باطل نمی‌کند.

آیت الله بهجت

گاز را استنشاق کند و آب دهان را بیرون بریزند و مطمئن شوند مواد به حلق نرسیده، اشکال ندارد.

آیت الله صافی گلپایگانی

ضرر در هنگام روزه داری و چگونگی جبران آن

ضرر در روزه گرفتن

بیمار در سه حالت می تواند روزه نگیرد:

روزه گرفتن موجب مریضی و ضرر شود یا برای خودش یا برای دیگری مثل زن باردار و زنی که به بچه شیر می دهد. روزه گرفتن موجب شدت یافتن مریضی او شود. روزه گرفتن موجب شود بیماری او دیرتر بهبود یابد. (۱)

پرسش: اگر بیمار با اعتقاد به اینکه روزه برایش ضرر دارد، روزه بگیرد؛ حکمش چیست؟
پاسخ: اگر روزه بگیرد، صحیح نیست و باید پس از ماه رمضان آن را قضا کند. (۲)

پرسش: آیا احتمال ضرر، مجوز ترک روزه می شود یا این که باید نسبت به ضرر، اطمینان پیدا کرد؟ ملاک و معیار، در میزان ضرر چیست؟
پاسخ: آنچه باعث افطار روزه می شود ترس ضرر است که منشأ عقلایی داشته باشد و ضرر قابل توجه باشد. (۳)

برخی از بیمارانی که نباید روزه بگیرند:

بیماری که مشکل کلیوی دارد و در طول روز باید آب بخورد.
روزه گرفتن موجب ضعیف شدن چشمش می شود.
احتمال عقلایی می دهد که اگر روزه بگیرد، به زخم معده یا سنگ مثانه دچار شود.
بیماری که در طول روز لازم است قرص یا شربت مصرف کند و امکان تغییر ساعات آن نیست.
بیماران دیابتی که قند آنها بالاست و روزه گرفتن برای آنها سختی زیاد دارد.

حکم کسی که بخاطر بیماری روزه نگرفته

اگر بیماری او در میان سال خوب شد، باید روزه هایش را قضا کند و با این حال اگر تا ماه رمضان سال بعد روزه نگرفت باید علاوه بر قضای روزه، برای هر روز یک مد طعام به فقیر بدهد اما اگر بیماری او تا ماه رمضان سال آینده ادامه یافت - به طوری که نمی توانست قضای آن را بجا آورد - فقط باید برای هر روز، یک مد طعام به فقیر بدهد. (۴)
یک مد طعام تقریباً برابر ۷۵۰ گرم گندم یا جو یا نان و مانند اینهاست. آیت الله شبیری: یک مد طعام تقریباً ۹۰۰ گرم است. (۵)

حکم روزه زن باردار و زنی که به بچه شیر می دهد (۶)

زنی که وضع حمل او نزدیک است و روزه برای خودش یا جنین ضرر داشته باشد روزه بر او واجب نیست و نباید روزه بگیرد و بعداً باید بجای هر روز یک مد طعام بدهد و قضای آن را نیز بجا آورد.

اکثر مراجع

زنی که به بچه شیر می دهد و شیر دادن بچه منحصر در شیر مادرش باشد اگر روزه گرفتن او باعث کم شدن شیر او یا ضرر به او یا طفل شیرخوار داشته باشد روزه گرفتن بر او واجب نیست بعداً باید بجای هر روز یک مد طعام بدهد و قضای آن را نیز بجا آورد.

اگر عدم روزه بخاطر ضرر به مادر باشد، پرداخت یک مد طعام واجب نیست و قضای آن را بجا آورد.

اگر عدم روزه بخاطر ضرر به جنین باشد، یک مد طعام واجب است و قضای آن را باید بجا آورد.

آیات عظام خامنه ای، مکارم و شبیری

زنی که به بچه شیر می دهد در صورتی نباید بگیرد که زن دیگری نباشد که بچه را با مزد یا بدون مزد شیر دهد یا دادن شیر خشک برای بچه ضرر داشته باشد.

آیت الله شبیری: حتی در صورتی که مادر می تواند شیر خشک دهد یا به شخص دیگری برای شیر دهد، برای مادر روزه گرفتن واجب نیست.

احکام و آداب اسلامی درباره شخص محتضر (انسان در حال مرگ)

مسلمانی را که محتضر است یعنی در حال جان دادن است، مرد باشد یا زن، بزرگ باشد یا کوچک، باید به پشت بخواباند به طوری که کف پاهایش به طرف قبله باشد و اگر خواباندن او کاملاً به این شکل ممکن نیست تا حد امکان باید به این دستور عمل کنند.

رو به قبله نمودن
محتضر

چنانچه خواباندن محتضر به هیچ طوری ممکن نباشد او را رو به قبله بنشانند و اگر آن هم نشود، او را به پهلو راست یا به پهلو چپ رو به قبله بخوابانند. (۱)

پرسش: رو به قبله نمودن محتضر وظیفه ی کیست؟
پاسخ: بر هر مسلمان واجب است محتضر را رو به قبله نایند.

آیات عظام خامنه‌ای و شبیری: شایسته است شخص مسلمان را در حال احتضار رو به قبله بخوابانند. (۲)

مستحب است شهادتین (شهد ان لا اله الا الله و شهد ان محمدا رسول الله) و اقرار به اسامی دوازده امام و سایر عقاید حقّه (قرآن، قبر، قیامت و...) به کسی که در حال جان دادن است، تلقین شود به طوری که بفهمد و نیز مستحب است چیزهایی را که گفته شد، تا وقت مرگ تکرار کنند. (۳)
یکی از این دعاها که مناسب است هنگام تلقین خوانده شود، دعای عدیله است. متن این دعا این گونه است:

استحباب تلقین محتضر
(تلقین یعنی به او بگویند و او هم تکرار کند)

دعای عدیله صغیره

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَ بِالْإِسْلَامِ دِينًا وَ بِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ نَبِيًّا وَ بِالْقُرْآنِ الَّذِي أُنزِلَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ كِتَابًا وَ بِالْكَعْبَةِ قِبْلَةً وَ بِالصَّلَاةِ فَرِيضَةً وَ بِعَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِمَامًا وَ بِالْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ وَ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ صَاحِبِ الْعَصْرِ وَ الزَّمَانِ وَ خَلِيفَةِ الرَّحْمَنِ وَ مَظْهَرِ الْإِيمَانِ سَيِّدِ الْإِنْسِ وَ الْجَانِ صَلَوَاتُ اللَّهِ وَ سَلَامُهُ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ، أَيْمَةً وَ سَادَةً. يَا اللَّهُ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ إِنِّي أَوْدَعْتُكَ يَقِينِي هَذَا الْإِقْرَارَ بِكَ وَ بِالنَّبِيِّ وَ الْأَيْمَةِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَ أَنْتَ خَيْرُ مُسْتَوْدِعٍ فَرَدَّهُ عَلَيَّ وَ قَدْ سَأَلْتُ مُنْكَرَ وَ نَكِيرَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ سَيِّدِنَا وَ نَبِينَا مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ. (۴)

مستحب است این دعا را طوری به محتضر تلقین کنند که بفهمد:
اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي الْكَثِيرَ مِنْ مَعْصِيكَ وَ اقْبَلْ مِنِّي الْيَسِيرَ مِنْ طَاعَتِكَ يَا مَنْ يَقْبَلُ الْيَسِيرَ وَ يَعْفُو عَنِ الْكَثِيرِ اقْبَلْ مِنِّي الْيَسِيرَ وَ اعْفُ عَنِّي الْكَثِيرَ أَنْتَ الْعَفْوُ الْعَفْوُ اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي فَإِنَّكَ رَحِيمٌ (۵)

استحباب تلقین دعای
استغفار

« مستحب است برای آرامش محتضر، بر بالین او سوره «یس، صافات و احزاب» و همچنین آیه الکرسی و آیه ۵۴ سوره اعراف: إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي... و سه آیه پایانی سوره بقره: اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ... بلکه هر چه از قرآن ممکن است، بخوانند. (۶)

قرآن خواندن بر بالین محتضر

بعد از مرگ، تا وقتی میت را از محل جان دادنش حرکت نداده اند، بنابر احتیاط واجب رو به قبله باشد. (۷)
آیات عظام خامنه‌ای، سیستانی و مکارم: بنابر احتیاط مستحب

روبه قبله نگه داشتن بعد از
مرگ

احکام مس اجزای جدا شده، مس میت و احکام بچه ی سقط شده

برای مس انسان مرده یا قسمت جدا شده از بدن انسان که تمام بدنش سرد نشده، غسل مس میت واجب نیست. (۱)

برای مس انسان مرده یا قسمت جدا شده بدن انسان، از روی لباس یا با وجود دست کش در دست، غسل مس میت واجب نمی شود. (۲)

برای مس انسان مرده یا قسمت جدا شده بدنش، پس از انجام سه غسل او، غسل مس میت واجب نمی شود. (۳)

احکام مس عضو جدا شده از انسان در صورتی که سرد شده و غسل هم داده نشده است

الف: دارای گوشت و استخوان است مثل انگشت.

باید غسل مس میت کند.
آیات عظام خامنه‌ای (۵) و سیستانی: لازم نیست غسل مس میت کند.

مس عضو جدا شده از بدن زنده (۴)

ب: فقط استخوان یا دندان است

لازم نیست غسل مس میت کند. (۶)

ج: بی استخوان است.

لازم نیست غسل مس میت کند.

الف: دارای گوشت و استخوان است مثل انگشت.

باید غسل مس میت کند.
آیت الله سیستانی: لازم نیست غسل مس میت کند.

مس عضو جدا شده از بدن مرده (۷)

ب: فقط استخوان یا دندان است.

باید غسل مس میت کند.
آیات عظام مکارم و سیستانی: لازم نیست غسل مس میت کند.

ج: بی استخوان است.

باید غسل مس میت کند.
آیات عظام مکارم و سیستانی: لازم نیست غسل مس میت کند.
آیت الله سیستانی: اگر همه یا بیشتر آن قطعات بدن را مس کند، غسل مس میت واجب است

غسل مس میت مثل غسل جنابت است و برای نماز هم لازم نیست وضو بگیرد.
(آیات عظام امام، خامنه‌ای و صافی: علاوه بر غسل مس میت برای نماز باید وضو بگیرد.) (۸)

اگر موی خود را به بدن مرده برساند یا بدن خود را، مثلاً دستش را به موی مرده یا موی خود را به موی مرده برساند، غسل واجب نیست، به شرطی که موی مرده یا موی مس کننده، خیلی کوتاه و ریز نباشد.
(آیات عظام مکارم، صافی و نوری بنا بر احتیاط غسل کند.) (۹)

اگر چند میت را مس کند یا یک میت را چند بار مس نماید: یک غسل کافی است. (۱۰)

برای کسی که بعد از مس میت غسل نکرده است، توقف در مسجد و جماع و خواندن سوره هایی که سجده ی واجب دارد، مانعی ندارد. (۱۱)

بچه کمتر از چهار ماه که مرده به دنیا بیاید، غسل مس میت نمی خواهد و در پارچه ای پیچیده و بدون غسل، کفن و نماز میت دفن کنند.

احکام بچه ای که سقط شده (۱۲)

بچه چهار ماه یا بیشتر که مرده به دنیا بیاید باید غسل داده، کفن کنند سپس دفن کنند. چنانچه کسی قبل از غسل و بعد از سرد شدن بدن او را مس کند باید غسل مس میت کند و مادر بچه نیز غسل کند.

چنانچه بچه شش سال او تمام شده باشد نماز میت هم بر آن بخوانند. (۱۳)
آیات عظام بهجت (بنا بر احتیاط) و سیستانی: بر بچه ای که شش سال قمری او تمام نشده ولی نماز را می فهمیده، لازم است نماز میت خوانده شود.

آداب اسلامی در عیادت بیمار

یکی از کارهای مستحب عیادت بیماران است و نکته قابل توجه این است که در عیادت همه بهره‌ها از آن بیمار نیست؛ بلکه عیادت کننده بهره معنوی نصیبش می‌شود و در این زمینه روایات زیادی نقل شده است که به دو حدیث اشاره می‌شود:

فضیلت عیادت بیمار

امام صادق (علیه السلام) فرمودند: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ نَادَى مُنَادٍ الْعَبْدَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَيَحْسَبُهُ حِسَاباً يَسِيراً وَيَقُولُ يَا مُؤْمِنُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَعُوذَنِي حِينَ مَرَضْتُ فَيَقُولُ الْمُؤْمِنُ أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ أَنْتَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ الَّذِي لَا يُصِيبُكَ أَلَمٌ وَلَا نَصَبٌ فَيَقُولُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ عَادَ مُؤْمِناً فِي فَقَدْ عَادَنِي ثُمَّ يَقُولُ لَهُ أَتَعْرِفُ فَلَانَ بْنَ فَلَانَ فَيَقُولُ نَعَمْ يَا رَبِّ فَيَقُولُ لَهُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَعُوذَهُ حِينَ مَرَضَ أَمَا إِنَّكَ لَوْ عَدْتَهُ لَعُدْتَنِي ثُمَّ لَوْجَدْتَنِي بِهِ وَعِنْدَهُ ثُمَّ لَوْ سَأَلْتَنِي حَاجَةً لَقَضَيْتَهَا لَكَ وَلَمْ أُرِدْكَ عَنْهَا

در قیامت ندا دهنده ای ندا می‌دهد بنده ای را و او را نزد خداوند می‌آورند، پس خداوند از او حسابی آسان کشد و خدا به او گوید: ای مؤمن چرا در بیماری ام عیادت نکردی؟ مؤمن گوید: خدا یا تو پروردگار منی و من بنده توام تو زنده پایدار هستی که رنج و بیماری به تو نرسد، خدای عزوجل گوید: هر که مؤمن را عیادت کند مرا عیادت کرده، بعد به او گوید: آیا فلان کس را می‌شناسی؟ می‌گوید: آری پروردگار من خداوند گوید: چرا در بیماری عیادتش نکردی؟! اگر عیادتش می‌کردی مرا عیادت کرده بودی، و مرا در نزد او می‌یافتی، و اگر حاجتی از من می‌خواستی برای تو بر می‌آوردم و تو را رد نمی‌کردم. (۱)

امام محمدباقر (علیه السلام) فرمود: از جمله فراهایی که در مناجات حضرت موسی (علیه السلام) با پروردگار وجود داشت این بود که: پروردگارا! ثواب و پاداش کسی که بیماری را عیادت کند، چیست؟ خدای عزوجل فرمود: فرشته‌ای را در قبر بر او (عیادت‌کننده) می‌گمارم که تا روز محشر از او عیادت کند. (۲)

در روایات توصیه‌هایی در باب آداب عیادت بیمار شده است که به دو دسته تقسیم می‌شود:

اول: اموری که جهت تعالی روح عیادت کننده مستحب است.

۱- اخلاص در عیادت

رسول گرامی خدا (صلی الله علیه و آله) به ابوذر دستور دادند که با انگیزه‌ی خالص و الهی به دیدن بیماران برود. (۳)

۲- شکر خدا به جهت عدم ابتلا به آن بیماری

رسول گرامی خدا (صلی الله علیه و آله) فرمودند: هر کس هنگام دیدن بیماران، خدا را بر این که به آن بیماری مبتلا نشده، شکر کند، خدای متعال او را برای همیشه، از آن بیماری حفظ می‌فرماید. البته فرمودند: این دعا باید طوری باشد که به گوش بیمار نرسد تا مبادا سبب اندوهش نشود. (۴)

۳- یاد آخرت افتادن

پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) می‌فرماید: بیماران را عیادت کنید و برای تشییع جنازه، همراه شوید که شما را به یاد آخرت می‌اندازد. (۵)

۴- طلب دعا از بیمار

پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) می‌فرماید: چون بر بیماری وارد شدی، از او بخواه برایت دعا کند؛ چرا که دعایش، همچون دعای فرشتگان است. (۶)

دوم: امور مستحبی که انجام آن سبب تقویت روح بیمار می‌شود.

۱- همراه بردن هدیه برای بیمار

یکی از خادمان امام صادق (علیه السلام) می‌گوید: یکی از آشنایان بیمار شد، جمعی از دوستان به ملاقات او می‌رفتیم که در راه به امام صادق (علیه السلام) برخوردیم. حضرت فرمودند: کجا می‌روید؟ گفتیم: برای عیادت فلانی می‌رویم. فرمودند: بایستید. ما نیز ایستادیم. پرسیدند: آیا برای بیمار هدیه‌ای از قبیل سیب، به، گلابی، عطر یا قطعه‌ای از عود با خود می‌برید؟ عرض کردیم: چیزی از اینها همراه نداریم. حضرت فرمودند: مگر نمی‌دانید بیمار با چیزی که برایش برده می‌شود، آرامش خاطر پیدا می‌کند؟ (۷)

۲- دلجویی عاطفی از بیمار

پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: «کامل شدن عیادت بیمار، به آن است که هر یک از شما، دست خویش را بر پیشانی بیمار بگذارد» یا فرمود: «بر روی دست وی بگذارد و از حال او بپرسد». (۸)

۳- دعا نمودن برای بیمار

از نبی اکرم (صلی الله علیه و آله) نقل شده که به عیادت سلمان رفت و چون خواستند از بالین او برخیزند، فرمود: ای سلمان خداوند رنج تو را بر طرف نهاید، و گناهت را ببخشاید و بدن و دینت را تا آخر عمر محفوظ نگهدارد. (۹)

۴- امید و دلداری دادن بیمار

پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: چون بر بیمار وارد شدید، برایش، آرزوی عمر دراز کنید؛ زیرا آن [دعا] چیزی [اجل او] را دفع نمی‌کند؛ اما مایه خرسندی وی می‌شود. (۱۰)

۵- کم کردن زمان عیادت

مهم‌ترین چیزی که بیمار به آن نیاز دارد، آرامش و سکوت است و یکی از عوامل بر هم زدن این آرامش بیمار، با نشستهای طولانی به وجود می‌آید که اگر این کار سخت‌تر از تحمل درد و رنج نباشد، کم‌تر نخواهد بود. به همین علت، شارع مقدس از عیادتهای طولانی به شدت نهی فرموده است. در روایات این چنین آمده است: **إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام) قَالَ: إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ الْعَوَادِ أَجْراً عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَمَنْ إِذَا عَادَ أَخَاهُ خَفَّفَ الْجُلُوسَ إِلَّا أَنْ يَكُونَ الْمَرِيضُ يُحِبُّ ذَلِكَ.** ترجمه: نزد خداوند از پر اجرت‌ترین عیادت کنندگان بیمار، کسی است که ماندن او نزد بیمار کوتاه باشد؛ مگر اینکه بیمار آن را دوست بدارد و درخواست کند. (۱۱)

احکام و آداب اسلامی

پس از تولد نوزاد

پدر و مادر گرمی ضمن عرض تبریک و شادباشی به مناسبت تولد نوزادتان در روایات اسلامی بعد از تولد نوزاد انجام کارهای زیر مستحب و پسندیده شمرده شده است:

۱- حمد و شکر خداوند

شایسته است کسانی که از ولادت نوزاد خبردار می شوند شکر خدا کنند به پدر و مادر نوزاد تبریک و تهنیت گفته و در حق او دعا نمایند. شخصی به حضرت صادق (علیه السلام) گفت: من دارای فرزند پسری شده‌ام، حضرت فرمود: "خداوند به تو توفیق شکرگزاری از کسی که او را به تو بخشیده عنایت کند، برایت برکت در آن فرزند عطا کند، او را به سرحد رشد برساند، و تو را از نیکی و احسان آن فرزند بهره‌مند سازد." (۱)

۲- تبریک و تهنیت به والدین

۳- گفتن اذان در گوش راست و اقامه در گوش چپ نوزاد

در روایتی حکمت این عمل را چنین بیان کرد: "این کار بچه را از شیطان محافظت می‌نماید." و در حدیثی از امام صادق (علیه السلام) در بیان حکمت آن چنین نقل شده: "بچه دچار دیوانگی خفیف و جن‌زدگی نمی‌گردد." (۲)

۴- لباس سفید بر او پوشاندن

وقتی حضرت فاطمه (علیها السلام) امام حسن (علیه السلام) را به دنیا آورد رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمودند: او را در لباس سفیدی بپوشانند. (۳)

۵- غسل دادن نوزاد با اطمینان به عدم ضرر (۴)

۶- دادن ولیمه (غذا دادن) و ولادت (۵)

۷- برداشتن کام نوزاد

چنانچه ممکن باشد مقدار کمی از تربت کربلا و اگر نشد آب باران و یا خرما و یا عسل را به انتهای سقف دهان بچه بهالند. (۶)

۸- انتخاب نام خوب برای نوزاد

در روایت آمده: "اولین کار نیکی که انسان در حق فرزندش انجام می‌دهد این است که نام زیبا برای او انتخاب کند. شخصی می‌گوید: من به حضرت صادق (علیه السلام) گفتم: ما فرزندان خود را همنام شما و پدرانمان نامگذاری می‌نمائیم آیا این کار برای ما سودی خواهد داشت؟ حضرت فرمودند: "بله به خداوند قسم، و آیا دین چیزی جز دوستی (با دوستان خدا) و دشمنی (با دشمنان خدا) خواهد بود؟! برای دختر از نامهای زنان شایسته و عقیقه به ویژه نام "فاطمه" پسندیده و خوب است." (۷)

۹- تراشیدن سر نوزاد

امام صادق (علیه السلام): سر کودک را بتراش و بعد قربانی کن. (۸)

۱۰- عقیقه نمودن در روز هفتم

قربانی کردن گوسفند یا گاو یا شتر به عنوان "عقیقه" برای کسانی که قدرت مالی دارند یک عمل مستحب است که به آن زیاد سفارش شده است؛ و این کار در حفظ سلامت و بقای فرزند نقش بسزایی دارد، این امر در روز هفتم مستحب است. (۹)

هنگام قربانی نمودن حیوان مستحب است برای سلامتی نوزاد دعا شود و دعاهایی در روایات در این زمینه وارد شده است. امام صادق (علیه السلام) فرمودند که: هنگام سر بریدن حیوان این کلمات را گویند: «اللَّهُمَّ مِنْكَ وَ لَكَ مَا وَهَبْتَ وَ أَنْتَ أَعْطَيْتَ اللَّهُمَّ فَتَقَبَّلْهُ مِنَّا عَلَى سُنَّةِ نَبِيِّكَ» (خداوند از سوی تو است و برای تو و تو خود آن را بما بخشیده‌ای، پروردگارا از ما بپذیر همان طور که دستور رسول تو است) و بر خداوند از شر شیطان رانده شده پناه بر، و آنگاه نام خدا بر زبان جاری ساز و حیوان را سر ببر و بگو: «لَكَ سَفَكْتُ الدَّمَاءَ لَا شَرِيكَ لَكَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * اللَّهُمَّ احْسَأْنَا الشَّيْطَانَ الرَّجِيمَ» خداوند برای تو قربانی شده است همتائی برای تو نیست. ستایش تنها مخصوص خداوند جهانیان است، پروردگارا شیطان رانده شده را، از ما بران». (۱۰)

اگر عقیقه از روز هفتم تأخیر افتد ساقط نمی‌شود؛ بلکه اگر عقیقه را تا وقت بلوغ کودک تأخیر اندازند مستحب است خود او هر گاه توان داشته باشد عقیقه کند؛ بلکه اگر شک داشته باشد که برای او عقیقه کرده اند یا نه باز هم مستحب است عقیقه نماید؛ هر چند سن او زیاد باشد.

بهتر است عقیقه را به طور ساده و با آب و نمک بپزند و حداقل ده نفر از مؤمنان را برای خوردن آن دعوت کنند تا از آن بخورند و برای نوزاد دعا کنند.

می‌توان گوشت عقیقه را بین مؤمنان تقسیم کرد و از آنها خواست تا برای نوزاد دعا کنند و مستحب است در هنگام تقسیم کردن گوشت استخوانهای عقیقه را نشکنند. حیوانی که برای عقیقه انتخاب می‌شود بهتر است شتر یا گاو و یا گوسفند باشد و شرایط قربانی در آن رعایت شود؛ یعنی حیوان سالم و بدون عیب باشد، و "شتر" حداقل پنج ساله و "گاو" دو ساله و "بز" بنابر احتیاط دو ساله و "میش" یک ساله باشد. ولی رعایت این شرایط لازم نیست؛ بلکه چنانچه حیوان چاق و پرگوشت باشد کفایت می‌کند.

عقیقه در نوزاد پسر و دختر فرقی نمی‌کند؛ ولی بهتر است عقیقه برای پسر حیوان نر، و برای دختر حیوان ماده باشد.

برای پدر و مادر نوزاد و عائله پدر مکروه است از عقیقه نوزادشان بخورند و این کراهت برای مادر نوزاد بیشتر است.

اگر به جای کشتن عقیقه پول آن را به فقرا بدهند کفایت نمی‌کند ولی اگر پول آن را به فرد یا مؤسسه خیریه ای بدهند تا از آن پول، عقیقه ای تهیه کرده و آن را قربانی کرده و بین فقرا تقسیم نمایند کافی است.

کسی که می‌خواهد در عید قربان قربانی کند اگر نیت عقیقه نیز بنماید کفایت می‌کند. (۱۱)

۱۲- ختنه کردن نوزاد

احتیاط آن است که ولی پسر بچه تا پیش از بالغ شدن بچه او را ختنه کند؛ و اگر نکرد واجب است خودش، پس از بلوغ، ختنه نماید. (۱۲)

آداب اسلامی درباره پزشکی و وظائف پزشك

حرفه پزشکی، از آن رو که با جان، ناموس و اسرار زندگی مردم سر و کار دارد، علاوه بر مقررات اسلامی، در همه حرفه ها دارای آداب و احکام ویژه ای است که رعایت آن برای پزشک مسلمان، لازم و ضروری است. در اینجا اشاره ای کوتاه به مهم ترین آداب آن خواهیم کرد.

اهمیت مراجعه به پزشك

حضرت رسول (ﷺ) درباره ثواب خدمت به بیمار می فرماید: **مَنْ سَعَى لِمَرِيضٍ فِي حَاجَتِهِ قَضَاهَا أَوْ لَمْ يُقْضِهَا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ** (۱) «هر کس در برآوردن نیاز بیماری بکوشد، خواه موفق بشود یا نشود گناهانش پاک می شود، مثل آن روز که از مادر متولد شده است. مردی از انصار گفت: ای پیامبر خدا، پدر و مادرم به فدایت! اگر بیمار از خانواده شخص باشد، این کار پاداش بیشتری ندارد؟ فرمودند: «بله همین طور است.» امام صادق (ع) فرمودند: **لَا يَسْتَعْنِي أَهْلُ كُلِّ بَلَدٍ عَنْ ثَلَاثَةِ يَفْرَعُ إِلَيْهِ فِي أَمْرِ دُنْيَاهُمْ وَ آخِرَتِهِمْ فَإِنْ عَدِمُوا ذَلِكَ كَانُوا هَمَجًا فَقِيهٍ عَالِمٍ وَرَعٍ وَ أَمِيرٍ خَيْرٍ مُطَاعٍ وَ طَيِّبٍ بَصِيرٍ ثَقَّةٍ** (۲) سه چیز است که بی نیاز نیستند اهل هر منطقه ای از پناه بردن بآن در امر دنیا و آخرتشان، اگر آن را از دست بدهند نادان و احمق هستند، فقیه و دانشمند با ورع، امیر خیر خواه مورد اطاعت مردم، طیب بصیر مورد اعتماد.

در روایات توصیه هایی در باب آداب پزشکی شده است که به برخی از آنها اشاره می شود:

۱- احساس مسئولیت

امام صادق (ع) ، سخنی سخت تکان دهنده درباره مسئولیت پزشک از حضرت مسیح (ع) نقل فرموده است: **مَسِيحٌ (ع) مِي كَفْتُ: اِنْ التَّارِكُ شِفَاءَ الْمَجْرُوحِ مِنْ جِرْحِهِ شَرِيكٌ لِجَارِحِهِ لَا مَحَالَةَ (۳)** آنکه درمان کردن زخم مجروحی را واگذارد، ناگزیر، شریک کسی است که زخم را بر بدن وی نشانده است.

۲- تقوای پزشکی

امام علی (ع) ، پس از توصیه پزشکان به تقوا، بلافاصله به این دو مصداق بارز تقوای پزشکی اشاره می فرماید: **مَنْ تَطَبَّبَ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ وَ لِيَنْصَحْ وَ لِيَجْتَهِدْ (۴)** هر کس طبابت پیشه کند، باید که از خدا پروا بدارد و خیرخواهی و جدیت به خرج دهد. «نصح» که در این سخن بدان اشاره شد، به معنای خیر خواهی و «اجتهاد»، به معنای به کارگیری همه توان است.

۳- اهتمام به تشخیص بیماری

پیامبر اسلام (ﷺ) به یکی از پزشکان معاصر خود، چنین توصیه می فرماید: **لَا تُدَاوِ أَحَدًا حَتَّى تَعْرِفَ دَاءَهُ** (۵) هیچ کس را درمان نکن، مگر آن گاه که بیماری او را بشناسی.

۴- حفظ اسرار بیمار

روایات اسلامی از یک سو به بیمار توصیه می کنند که بیماری پنهان خود را از پزشک کتمان نکنند، چنانکه امام علی (ع) می فرماید: **مَنْ كَتَمَ مَكْنُونِ دَائِهِ عَجَزَ طَبِيبُهُ عَنْ شِفَائِهِ (۶)** هر کس درد نهفته خویش را پنهان بدارد، طبیبش از درمان وی ناتوان می ماند. واز سوی دیگر، به پزشک تاکید می کند که امانت دار باشد و با افشای راز بیمار به او خیانت ننماید. در حدیث نبوی آمده است: **الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ وَ إِفْشَاؤُكَ سِرَّ أَخِيكَ خِيَانَةٌ فَاجْتَنِبْ ذَلِكَ (۷)** نشستن ها (گفتگوها در یک جلسه) به امانت است و افشای راز برادرت نیز خیانت. پس از این کار پرهیز.

۵- ایجاد امیدواری در دل بیمار

چنانکه امام علی (ع) می فرماید: **«قَتْلُ الْقَنُوطِ صَاحِبِهِ» (۸)** «ناامیدی صاحبش را می کشد. به عکس، امید به درمان، از رنج بیماری می کاهد و به بیمار قدرت غلبه بر بیماری می دهد و درمان را تسریع می نماید. از این رو یکی از وظایف مهم پزشکی، به ویژه در مورد بیماریهای خطرناک، تقویت روحیه بیمار و ایجاد امید در اوست. پیامبر خدا (ﷺ) فرمود: چون بر بیمار وارد شدید، برایش، آرزوی عمر دراز کنید؛ زیرا آن [دعا] چیزی (اجل او) را دفع نمی کند؛ اما مایه خرسندی وی می شود. (۹)

۶- جلوگیری از طبابت افراد غیر متخصص

امام علی (ع) در این باره می فرماید: **يَجِبُ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَحْبِسَ الْفَسَّاقَ مِنَ الْعُلَمَاءِ الْجُهَالِ مِنَ الْأَطِبَّاءِ (۱۰)** بر امام، لازم است عالمان تبهکار و پزشکان نا آگاه (که بدون علم دارو تجویز می کنند) را به زندان درافکند. از پیامبر اسلام (ﷺ) روایت شده: **مَنْ تَطَبَّبَ وَ لَمْ يَعْلَمْ مِنْهُ قَبْلَ ذَلِكَ فَهُوَ ضَامِنٌ (۱۱)** هر کس بدون سابقه و تخصص لازم به کار طبابت دست زند، ضامن است.

دعا هنگام بیماری

دعای امام سجاد (علیه السلام) به هنگام بیماری و سختی و بلا (۱)

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى مَا لَمْ أَزَلْ أَتَصَرَّفُ فِيهِ مِنْ سَلَامَةٍ بَدَنِي وَ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى مَا أَحْدَثْتَ بِي مِنْ عِلَّةٍ فِي جَسَدِي

خدایا سپاس تو را بر آن نعمت تندرستی که پیوسته در فضای آن می گشتم. و سپاس تو را بر این بیماری که اکنون در بدنم پدید آورده‌ای.

فَمَا أَدْرِي، يَا إِلَهِي، أَيُّ الْحَالَيْنِ أَحَقُّ بِالشُّكْرِ لَكَ؟، وَ أَيُّ الْوَقْتَيْنِ أَوْلَى بِالْحَمْدِ لَكَ؟

نمی دانم ای معبود من که کدام یک از این دو حال برای شکر تو سزاوارتر است، و کدام یک از این دو زمان، به ستایش تو اولی است!

أَوْفَتْ الصِّحَّةَ الَّتِي هَنَأْتَنِي فِيهَا طَيِّبَاتِ رِزْقِكَ، وَ نَشِطَتْنِي بِهَا لِابْتِغَاءِ مَرْضَاتِكَ وَ فَضْلِكَ، وَ قَوَّيْتَنِي مَعَهَا عَلَى مَا وَفَّقْتَنِي لَهُ مِنْ طَاعَتِكَ،

آیا زمان تندرستی که روزی‌های پاکیزه‌ها را بر من گوارا ساخته بودی، و مرا برای طلب خشنودی و فضل خود نشاط بخشیده بودی و به وسیله آن، بر طاعتی که به انجامش موفقم می داشتی، نیرو بخشیده بودی؟

أَمْ وَفَّتْ الْعِلَّةُ الَّتِي مَحَّصْتَنِي بِهَا، وَ النَّعْمَ الَّتِي أَتَحَفَّنِي بِهَا، تَخْفِيفًا لِمَا ثَقُلَ بِهِ عَلَيَّ ظَهْرِي مِنَ الْخَطِيئَاتِ، وَ تَطْهِيرًا لِمَا أَنْعَمْتَ فِيهِ مِنَ السَّيِّئَاتِ، وَ تَنْبِيْهَا لِتَنَاوُلِ التَّوْبَةِ، وَ تَذْكِيرًا لِمَحْوِ الْحَوْبَةِ بِقَدِيمِ النِّعْمَةِ؟

یا در زمان بیماری‌ای که مرا به آن آزموده‌ای، و نعمت دردهایی که به من تحفه فرستاده‌ای تا گناهی را که از آن گران بار شده‌ام تخفیف بخشی، و مرا از بدی‌هایی که در آن فرو رفته‌ام پاک سازی، و به فرا گرفتن توبه آگاهم کنی. و به وسیله یاد آوری نعمت سلامت پیشین، گناه بزرگم را محو نمایی.

وَ فِي خِلَالِ ذَلِكَ مَا كَتَبَ لِي الْكَاتِبَانِ مِنْ زَكِيِّ الْأَعْمَالِ، مَا لَا قَلْبٌ فَكَّرَ فِيهِ، وَ لَا لِسَانٌ نَطَقَ بِهِ، وَ لَا جَارِحَةٌ تَكَلَّفَتْهُ، بَلْ إِفْضَالًا مِنْكَ عَلَيَّ، وَ إِحْسَانًا مِنْ صَنِيعِكَ إِلَيَّ.

و حال آنکه در خلال این احوال، اعمال پاکیزه‌ای وجود دارد که دو فرشته نویسنده ی اعمال، برایم نوشته‌اند: اعمالی که فکر آن به خاطری نگذشته، و زبانی به آن گویا نشده، و هیچ کدام از اعضاء در انجامش رنج نبرده است؛ بلکه از روی تفضل تو بر من و احسانت درباره من نوشته شده است.

اللَّهُمَّ فَصَلْ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ، وَ حَبِّبْ إِلَيَّ مَا رَضِيْتَ لِي، وَ يَسِّرْ لِي مَا أُخَلِّتَ بِي، وَ طَهِّرْ نِي مِنْ دَنَسٍ مَا أَسْلَفْتُ، وَ أَمْحُ عَنِّي شَرَّ مَا قَدَّمْتُ، وَ أَوْجِدْ نِي حَلَاوَةَ الْعَافِيَةِ، وَ أذِقْ نِي بَرْدَ السَّلَامَةِ، وَ اجْعَلْ مَخْرَجِي عَنِ عِلَّتِي إِلَى عَفْوِكَ، وَ مَتَحَوَّلِي عَنِ صِرْعَتِي إِلَى تَجَاوُزِكَ، وَ خَلَّاصِي مِنْ كَرْبِي إِلَى رَوْحِكَ، وَ سَلَامَتِي مِنْ هَذِهِ الشَّدَةِ إِلَى فَرْجِكَ

خدایا پس بر محمد و آلش رحمت فرست و هر چه را که برایم پسندیده‌ای در نظرم محبوب ساز. و تحمل آنچه را که بر من وارد ساخته‌ای آسان فرمای و مرا از آلودگی اعمال پیشینم پاک ساز و از شر افعال ناستوده‌ای که پیش از این مرتکب شده‌ام، پاک کن. و از لذت عافیت کامیابم کن، و گوارایی سلامت را به من بچشان، و بیرون شدنم از این بیماری را به سوی عفو و انتقام از این در افتادن را به سر منزل گذشت، و بیرون شدنم از این اندوه را به سوی رحمت، و نجات یافتنم از این شدت را به سوی گشایش خودت قرار ده.

إِنَّكَ الْمُتَفَضِّلُ بِالْإِحْسَانِ، الْمُتَطَوِّلُ بِالْإِمْتِنَانِ، الْوَهَّابُ الْكَرِيمُ، ذُو الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ.

زیرا تویی که بدون استحقاق، احسان می کنی. و بدون سابقه، نعمت عظیم می بخشی. و تویی بخشایش گر کریم. و صاحب عظمت و تکریم

امام باقر (علیه السلام) فرمود: هر گاه انسان بیمار شد (این دعا را بخواند) بگوید: «بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَ أَعُوذُ بِقُدْرَةِ اللَّهِ عَلَى مَا يَشَاءُ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ» (۲)

حسین بن نعیم گوید: یکی از فرزندان حضرت صادق (علیه السلام) بیمار شد، حضرت به او فرمود: ای فرزند دل‌بند من! بگو: «اللَّهُمَّ اشْفِنِي بِشِفَائِكَ، وَ دَاوِنِي بِدَوَائِكَ، وَ عَافِنِي مِنْ بَلَائِكَ؛ فَإِنِّي عَبْدُكَ، وَ ابْنُ عَبْدِكَ» (۳)

عبد الله بن سنان گوید: حضرت صادق (علیه السلام) فرمود: دستت را بر جای درد بگذار و بگو: «بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ، وَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ، وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ؛ اللَّهُمَّ امْسَحْ عَنِّي مَا أَجِدُ.» (۴)

زراره از امام باقر یا امام صادق (علیه السلام) روایت می کند که فرمود: هر گاه بالای سر شخص بیماری رفتی، هفت بار بگو

«أُعِيدُكَ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ مِنْ شَرِّ كُلِّ عِرْقٍ نَفَّارٍ وَ مِنْ شَرِّ حَرِّ النَّارِ» (۵)

پاورقی ها

پاورقی های صفحه ۴ (احکام وضوی جبیره)

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۳۳۵، رساله مصورجانبازان ص ۱۸۷ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۳۳۱، رساله مصورجانبازان ص ۱۸۷ (۳) توضیح المسائل مراجع م ۳۳۰، رساله مصورجانبازان ص ۱۸۷ (۴) همان (۵) توضیح المسائل مراجع م ۳۳۴ و رساله مصورجانبازان ص ۱۱۷، سوال از دفتر آیت الله مکارم، استفتاء (۶) توضیح المسائل - مراجع م ۳۴۲ و رساله مصورجانبازان ص ۲۰۵

پاورقی های صفحه ۵ (روی زخم باز است)

(۱) رساله مصورجانبازان ص ۱۹۶ و ۱۹۷، توضیح المسائل مراجع مسئله ۳۲۵ تا ۳۲۹ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۱۷۴۳ و ۱۷۴۴، اجوبه الاستفتاءات ص ۷۵۳ (۳) توضیح المسائل مراجع م ۷۱۵ (۴) توضیح المسائل مراجع م ۲۷۹

پاورقی های صفحه ۶ (روی زخم بسته است)

(۱) رساله مصورجانبازان ص ۱۹۶ و ۱۹۷، توضیح المسائل مراجع م ۳۲۵ تا ۳۲۹ (۲) توضیح المسائل جامع م ۳۷۹ و آموزش مصور احکام ص ۱۴۳ و سوال از دفتر مراجع (۳) رساله مصورجانبازان ص ۲۰۷ و توضیح المسائل مراجع م ۳۳۲ (۴) توضیح المسائل مراجع م ۳۴۳ سوال از دفتر آیت الله مکارم

پاورقی های صفحه ۷ (وضو و تیمم با وجود آئینوکت در دست)

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۷۱۴ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۳۳۵، رساله مصورجانبازان ص ۱۸۷ (۳) رساله مصورجانبازان ص ۱۲۴ و استفتاء از دفتر مراجع. (۴) استفتاء

پاورقی های صفحه ۸ (احکام وضو با کمک دیگران (نیابتی))

(۱) توضیح المسائل مراجع با استفاده از م ۲۸۶ رساله مصورجانبازان ص ۲۲۶ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۲۸۶ (۳) آیات عظام خامنه ای و مکارم رساله مصورجانبازان ص ۲۲۸ (۴) استفتاء از دفتر مراجع (۵) توضیح المسائل مراجع م ۶۸۶ و رساله مصورجانبازان ص ۲۲۷.

پاورقی های صفحه ۹ (احکام غسل جبیره ای)

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۳۸۹ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۳۶۲ (۳) احکام پزشکی و بیماران ص ۴۳ (۴) رساله احکام برای جوانان (مکارم) م ۱۱۵، اجوبه الاستفتاءات ص ۱۸۹، آموزش فقه ص ۹۳ (۵) همان (۶) توضیح المسائل مراجع م ۳۳۹ و ۳۲۵ (۷) توضیح المسائل - مراجع م ۳۳۹

پاورقی های صفحه ۱۰ (احکام تیمم جبیره ای)

(۱) آموزش فقه ص ۱۲۸ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۶۹۸ (۳) توضیح - المسائل مراجع م ۷۰۰، اجوبه الاستفتاءات ص ۲۰۰ (۴) توضیح المسائل - مراجع م ۷۱۴، رساله آموزشی ج ۱ ص ۹۴ (۵) توضیح المسائل مراجع م ۷۱۵ (۶) توضیح المسائل مراجع م ۶۷۲ و رساله مصور جانبازان ص ۱۷۱

پاورقی های صفحه ۱۱

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۶۸۵، رساله آموزشی ج ۱ ص ۸۹ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۷۰۶ (۳) توضیح المسائل م ۶۶۱ (۴) استفتاء از دفتر مراجع (۵) توضیح المسائل مراجع م ۷۰۶ و اجوبه الاستفتاءات ص ۲۱۱ (۶) احکام پزشکی و بیماران ص ۴۴ (۷) توضیح المسائل - مراجع م ۷۱۱

پاورقی های صفحه ۱۲

(۱) با استفاده از مسئله ۳۴۰ توضیح المسائل مراجع (۲) اجوبه الاستفتاءات سوال ۲۱۱ و توضیح المسائل مراجع م ۷۰۶ (۳) سوال از دفتر مراجع (۴) توضیح المسائل مراجع م ۷۰۸، رساله آموزشی ج ۱ ص ۹۰ (۵) احکام پزشکی و بیماران ص ۴۴، توضیح المسائل مراجع م ۷۱۱، رساله آموزشی ج ۱ ص ۹۳ (۶) توضیح المسائل مراجع م ۷۲۳ و سوال از دفتر مراجع، (۷) توضیح المسائل مراجع م ۷۲۴ و احکام پزشکی و بیماران ص ۴۷

پاورقی های صفحه ۱۳ (احکام تیمم با کمک دیگران (نیابتی))

(۱) توضیح المسائل مراجع با استفاده از م ۲۸۶، رساله مصورجانبازان ص ۳۱۷ (۲) رساله مصورجانبازان ص ۳۱۷ (۳) رساله مصورجانبازان ص ۳۱۳ (۴) توضیح المسائل مراجع م ۲۸۶ (۵) استفتاء از دفتر مراجع (۶) استفتاء (۷) توضیح المسائل مراجع م ۷۱۱ (۸) همان

پاورقی های صفحه ۱۴ (نجس بودن لباس، بدن یا مکان نمازگزار)

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۷۹۸ و ۷۹۹، رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۰۰ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۸۴۸ و ۸۴۹، رساله مصور - جانبازان ص ۳۳۱ (۳) توضیح المسائل مراجع م ۸۵۱ (۴) توضیح - المسائل مراجع م ۸۱۳ و سوال از دفتر مراجع (۵) توضیح المسائل - مراجع م ۸۴۸ و رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۰۴ (۶) توضیح المسائل - مراجع م ۸۵۷ (۷) همان (۸) توضیح المسائل مراجع م ۱۷۰ و اجوبه الاستفتاءات ص ۲۶۸

پاورقی های صفحه ۱۵

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۸۵۲، احکام پزشکی و بیماران ص ۷۱ تحریر الوسیله ج ۱ ص ۲۲۱ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۸۵۲، احکام پزشکی و بیماران ص ۷۰ و ۷۱ (۳) رساله دانشجویی، مطابق با نظر ده تن از مراجع عظام ص ۲۹۴ (۴) ر.ک همان ص ۲۹۶

پاورقی های صفحه ۱۶

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۸۶۱ و رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۰۵ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۸۴۷ رساله مصورجانبازان ص ۳۳۱ (۳) توضیح المسائل مراجع ج ۱ ص ۴۹۴، رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۱۰ (۴) توضیح المسائل مراجع م ۸۰۷، رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۰۰ (۵) توضیح المسائل مراجع م ۸۰۸ و رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۰۰ (۶) استفتاء از دفتر مراجع (۷) رساله مصورجانبازان ص ۲۲۲. (۸) احکام پزشکی ص: ۱۹۱ و استفتاء از دفتر مراجع

پاورقی های صفحه ۱۷

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۳۰۶. (۲) توضیح المسائل مراجع م ۳۰۷ (۳) توضیح المسائل مراجع م ۳۱۰، رساله مصورجانبازان ص ۳۵۴ (۴) احکام پزشکی (مکارم)، ص: ۱۹۲ اجوبه الاستفتاءات ص ۳۴۴

پاورقی های صفحه ۱۸ (احکام نماز به صورت نشسته)

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۹۷۰، رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۳۳ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۱۰۳۷ (۳) توضیح المسائل مراجع م ۹۷۶، رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۳۴ (۴) توضیح المسائل مراجع م ۹۷۲، رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۳۳ (۵) توضیح المسائل مراجع م ۹۷۵

پاورقی های صفحه ۱۹

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۷۷۸ و توضیح المسائل آیت الله شبیری م ۷۸۵ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۱۰۳۴ و ۱۰۳۵ و احکام پزشکی و بیماران ص ۶۰ (۳) احکام پزشکی و بیماران ص ۵۸ و ۵۹ (۴) احکام پزشکی و بیماران ص ۶۴ (۵) همان ص ۶۲، توضیح المسائل مراجع م ۱۰۶۸ (۶) احکام پزشکی و بیماران ص ۶۳ (۷) همان ص ۶۱ (۸) توضیح المسائل مراجع با استفاده از م ۱۰۶۸ و ۱۰۶۹ احکام پزشکی و بیماران ص ۵۴

پاورقی های صفحه ۲۰ (احکام نماز به صورت خوابیده)

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۹۷۵ م ۸۱۹، رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۳۴ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۷۷۹ و رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۳۳ (۳) سوال از دفتر مراجع (۴) سوال از دفتر مراجع (۵) احکام پزشکی و بیماران ص ۵۹ و ۶۰ و ۶۴

پاورقی های صفحه ۲۱ (تکبیر الاحرام، قرائت و سجده در نماز)

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۹۵۵ و ۱۱۱۷ و احکام پزشکی و بیماران ص ۶۸ (۲) توضیح المسائل مراجع م ۹۱۶ و ۹۱۵ م ۱۰۰۵ و ۱۰۴۳ م ۱۰۹۱ و ۱۰۵ م ۱۱۱۷ (۳) همان م ۹۷۹، رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۳۴ (۴) توضیح المسائل مراجع م ۱۰۶۶ و ۱۰۶۷ و سوال از دفتر آیت الله خامنه ای (۵) توضیح المسائل مراجع م ۱۰۸۲ و ۱۰۸۴، رساله آموزشی ج ۱ ص ۱۵۲

پاورقی های صفحه ۲۲ (بیماری و مداوا در حال روزه)

(۱) توضیح المسائل مراجع با استفاده از م ۱۵۷۳، اجوبه الاستفتاءات ص ۷۶۳ (۲) اجوبه الاستفتاءات سوال ۳۶۳، رساله مصورجانبازان ص ۴۰۲ و احکام پزشکی و بیماران ص ۹۲ و ۹۳ (۳) توضیح - المسائل مراجع م ۱۶۵۳ و ۱۶۴۶ و رساله مصورجانبازان ص ۳۹۰ (۴) احکام پزشکی و بیماران ص ۹۷، توضیح المسائل آیت الله نوری م ۱۶۵۳ و سوال از دفتر مرجع (۵) توضیح المسائل مراجع م ۱۶۴۵ (۶) رساله مصورجانبازان ص ۴۰۳ سوال از دفتر مراجع آیات عظام خامنه ای مکارم، شبیری، سیستانی و نوری (۷) احکام روزه ص ۵۴، توضیح المسائل مراجع م ۱۶۰۵

پاورقی های صفحه ۲۳ (تزریقات و دارو های تنفسی)

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۱۵۷۵، اجوبه الاستفتاءات ص ۷۶۷، توضیح المسائل آیت الله مکارم م ۱۳۳۹ (۲) همان (۳) رساله مصور - جانبازان ص ۳۹۳ آیت الله شبیری استفتاء (۴) احکام روزه، مطابق با نظر ده تن از مراجع عظام ص ۷۲

پاورقی های صفحه ۲۴ (ضرر در هنگام روزه داری و چگونگی جبران آن)

(۱) احکام روزه، مطابق با نظر ده تن از مراجع عظام ص ۷۱ (۲) همان (۳) رساله مصورجانبازان ص ۴۰۵، توضیح المسائل مراجع م ۱۷۴۳ (۴) توضیح المسائل مراجع م ۱۷۰۷، م ۱۷۰۳ (۵) همان (۶) احکام روزه ج ۲ ص ۱۶۱ و ۱۶۲ و ۱۶۳، توضیح المسائل مراجع م ۱۷۲۹، سوال از دفتر آیت الله شبیری

پاورقی های صفحه ۲۵

(احکام و آداب اسلامی در باره شخص محتضر)

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۵۵۳ (۲) رساله آموزشی ج ۱ ص ۷۹ (۳) توضیح المسائل مراجع م ۵۳۶، رساله آموزشی ج ۱ ص ۷۸ (۴) مفتاح الجنان، ص ۴۲۴ و ۴۲۵ و ۴۲۵ (۵) توضیح المسائل مراجع م ۵۳۷ (۶) همان م ۵۳۹ (۷) توضیح المسائل مراجع م ۵۳۴

پاورقی های صفحه ۲۶ (احکام مس اجزای جدا شده، مس میت و احکام بچه سقط شده)

(۱) توضیح المسائل مراجع م ۵۲۱، رساله آموزشی ج ۱ ص ۷۸ (۲) استفتاء از دفتر مراجع (۳) توضیح المسائل مراجع م ۵۲۶، رساله آموزشی ج ۱ ص ۷۸ (۴) توضیح المسائل مراجع م ۵۲۸ (۵) اجوبه الاستفتاءات ص ۲۵۱ (۶) توضیح المسائل مراجع م ۵۲۹ (۷) توضیح المسائل مراجع م ۵۲۸ (۸) توضیح المسائل مراجع م ۵۳۰، رساله آموزشی ج ۱ ص ۷۸ (۹) توضیح المسائل مراجع م ۵۲۳ (۱۰) توضیح المسائل مراجع م ۳۸۹ (۱۱) توضیح المسائل مراجع م ۵۳۲ (۱۲) توضیح المسائل مراجع م ۵۲۴، و رساله آموزشی ج ۱ ص ۸۲ (۱۳) توضیح المسائل مراجع م ۵۹۴

پاورقی های صفحه ۲۷ (آداب عبادت بیماران در اسلام)

(۱) مکارم الأخلاق ص: ۳۶۰ (۲) ثواب الأعمال، ص: ۴۹۱ (۳) همان (۴) مکارم الأخلاق، ص: ۳۵۱ (۵) حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۱۳، ص: ۵۴۲ (۶) همان ج ۱۳ ص ۵۴۸ (۷) کافی ج ۳، ص: ۱۱۸ (۸) بحار الأنوار ج ۷۸ ص ۲۲۶ (۹) حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)، ج ۱۳، ص: ۵۴۲ (۱۰) بحار الأنوار ج ۷۸ ص ۲۲۵ (۱۱) کافی ج ۳، ص: ۱۱۸

پاورقی های صفحه ۲۸ (احکام و آداب اسلامی پس از تولد نوزاد)

(۱) منابع فقه شیعه (ترجمه جامع آحادیت الشیعه) ج ۲۶ ص: ۷۵۱ (۲) همان ج ۲۶، ص: ۷۴۱ و ۷۴۲ (۳) معانی الاخبار ص ۵۷ (۴) جامع المسائل ج ۲، ص ۳۸۷ (۵) همان (۶) منابع فقه شیعه ج ۲۶، ص: ۷۴۵ (۷) معارف و احکام بانوان، ص: ۳۳۱ (۸) کافی ج ۴، ص: ۴۹۸ (۹) منابع فقه شیعه ج ۲۶، ص: ۷۵۵ و ۱۰۷۵۷ (۱۰) کافی ج ۶، ص: ۳۰ و ۳۱ (۱۱) معارف و احکام بانوان، ص: ۳۳۴ (۱۲) توضیح المسائل مراجع ج ۲ ص ۸۳۵

پاورقی های صفحه ۲۹ (آداب اسلامی درباره پزشک و پزشکی)

(۱) مکارم الأخلاق، ص: ۴۳۱ (۲) بحار الأنوار ج ۷۵، ص: ۲۳۵ (۳) الکافی ج ۸، ص: ۳۴۵ (۴) دعائم الإسلام، ج ۲، ص: ۱۴۴ (۵) لسان المیزان ج ۴ ص ۴۷۷ (۶) غرر الحکم و درر الکلم، ص: ۶۲۶ (۷) الأمالی (للطوسی) ص: ۵۳۷ (۸) غرر الحکم و درر الکلم، ص: ۴۹۸ (۹) بحار الأنوار ج ۷۸ ص ۲۲۵ (۱۰) من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص: ۳۱ (۱۱) میزان الحکمه ج ۲ ص ۱۷۲۶

پاورقی های صفحه ۳۰ (دعا هنگام بیماری)

(۱) صحیفه سجاده دعای ۱۵ (۲) کافی ج ۲ ص ۵۶۷ (موتق) (۳) همان ج ۲، ص ۵۶۶ (صحیح) (۴) همان ج ۲، ص ۵۶۵ (صحیح) (۵) کافی ج ۲ ص ۵۶۷ (صحیح)

منابع

قرآن کریم

- ۱- ابن بابویه، محمد بن علی، **ثواب الأعمال وعقاب الأعمال**، قم، دار الشریف الرضی للنشر، دوم، ۱۴۰۶ق.
- ۲- اداره کل اعزام مبلغ، **احکام روزه**، تحقیق و تنظیم: پژوهشکده باقر العلوم (ع)، سازمان اوقاف و امور خیریه، اول، ۱۳۹۵
- ۳- بنی هاشمی خمینی، سید محمد حسن، **توضیح المسائل مراجع مطابق با فتاوی سیزده نفر از مراجع معظم تقلید**، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۵.
- ۴- جمعی از نویسندگان، **خلاصه مقالات دومین همایش قرآن پژوهی و طب**، زنجان، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، اول، ۱۳۹۰ش.
- ۵- حسینی خامنه‌ای، سید علی، **اجوبه الاستفتاءات**، قم، دفتر مقام معظم رهبری، اول، ۱۴۲۴ق.
- ۶- حسینی خامنه‌ای، سید علی، **رساله آموزشی**، فقه روز (وابسته به انتشارات انقلاب اسلامی)
- ۷- حسینی، سید مجتبی و محمدی، سید محمد تقی، **احکام پزشکی بیماران**، قم، دفتر نشر معارف، اول، ۱۳۹۴ش.
- ۸- حسینی، سید مجتبی، **احکام روزه**، مطابق با نظر ده تن از مراجع عظام، قم، دفتر نشر معارف، چهاردهم، ۱۳۸۹ش.
- ۹- حسینی، سید مجتبی، **رساله دانشجویی**، مطابق با نظر ده تن از مراجع عظام، قم، دفتر نشر معارف، سی و یکم، ۱۳۹۰ش.
- ۱۰- حسینی سیستانی، سید علی، **توضیح المسائل جامع**، مشهد، دفتر آیت الله سیستانی
- ۱۱- حلی، حسن بن یوسف، **نهج الحق و کشف الصدق**، بیروت، دار الکتب اللبنانی، اول، ۱۹۸۲م.
- ۱۲- خمینی، سید روح الله موسوی، **تحریر الوسیله**، مترجم: اسلامی، علی، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ ۱۴۲۵، ۲۱ هـ ق
- ۱۳- شبیری زنجانی، سید موسی، **توضیح المسائل**، قم دفتر آیت الله حاج سید موسی شبیری زنجانی، دوازدهم.
- ۱۴- طبرسی، حسن بن فضل، **مکارم الأخلاق**، قم، شریف رضی، چهارم، ۱۳۷۰ش.
- ۱۵- علی بن الحسین علیه السلام، **صحیفه سجاده**، قم، الهادی، اول، ۱۳۶۷ش.
- ۱۶- فلاح زاده، محمد حسین، **آموزش فقه**، قم، الهادی
- ۱۷- قربانی، علی اصغر، **پوستر احکام وضوی جبیره**، بیمارستان بهارلو تهران
- ۱۸- کلینی، محمد بن یعقوب، **الکافی**، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چهارم، ۱۴۰۷ق.
- ۱۹- مجلسی، محمد باقر، **بحار الأنوار**، بیروت، دار احیاء التراث العربی، چاپ: دوم، ۱۴۰۳ ق
- ۲۰- محمدی ری شهری، محمد و همکاران، **حکمت نامه پیامبر اعظم (ص)**، قم، دار الحدیث، ۱۳۸۶ش
- ۲۱- مرکز مطالعات و پژوهش های بنیاد شهید و امور ایثارگران، **رساله مصور جانبازان**، تهران، نشر شاهد، اول، ۱۳۹۴ش.
- ۲۲- مکارم شیرازی، ناصر، **احکام پزشکی**، قم، انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه السلام، اول، ۱۴۲۹ق.
- ۲۳- مکارم شیرازی، ناصر، **رساله احکام برای جوانان**، قم، انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه السلام، یازدهم، ۱۴۲۸ق.

برخی شماره تلفن های مورد نیاز برای پرسش از احکام شرعی

۰۹۶۴۰۰

مرکز ملی پاسخ گویی به سؤالات دینی

شماره تلفن دفاتر مراجع تقلید جهت پاسخ به سؤالات شرعی:

۰۲۵۳۷۱۱۲۲۵۶	خواهران	۰۲۵۳۷۷۴۶۶۶۶	برادران	دفتر حضرت آیت الله العظمی سید علی خامنه‌ای
۰۲۵۳۷۷۴۱۴۱۵				دفتر حضرت آیت الله العظمی سید علی سیستانی
۰۲۵۳۷۴۷۳				دفتر حضرت آیت الله العظمی ناصر مکارم شیرازی
۰۲۵۳۷۷۴۰۳۲۱				دفتر حضرت آیت الله العظمی سید موسی شبیری زنجانی
۰۲۵۳۷۷۴۳۱۵۱				دفتر حضرت آیت الله العظمی جعفر سبحانی
۰۲۴۳۳۳۳۶۰۰۰				دفتر حضرت آیت الله العظمی سید محمد حسینی زنجانی
۰۲۵۳۷۷۴۳۲۷۳				دفتر حضرت آیت الله العظمی محمد تقی بهجت
۰۲۵۳۷۷۴۱۸۵۰				دفتر حضرت آیت الله العظمی حسین نوری همدانی
۰۲۵۳۷۴۷۹				دفتر حضرت آیت الله العظمی لطف الله صافی گلپایگانی
۰۳۱۳۴۴۶۴۶۹۱				دفتر حضرت آیت الله العظمی حسین مظاهری
۰۲۵۳۷۷۴۲۴۴۵				دفتر حضرت آیت الله العظمی حسین وحید خراسانی
۰۲۵ ۳۷۸۳۹۱۸۳				دفتر حضرت آیت الله العظمی عبدالله جوادی آملی

از جمله اموری که در اسلام بر آن تأکید شده، تلاش برای بر آورده نمودن نیاز بیمار است. بیمار هم در بعد جسمانی و هم در بعد روحانی و معنوی نیازمند یاری است و امروزه پژوهش های معتبر علمی ثابت کرده که توجه بیمار به مسائل معنوی و ارتباط با خداوند تأثیر مثبت و معناداری با بهبود بیماری دارد. احکام مطهرات (وضو، غسل و تیمم) و احکام نماز، احکام روزه در حال بیماری و برخی از آداب اسلامی در ارتباط با بیمار، نکاتی است که در کتاب احکام و آداب عبادی بیماران بر اساس فتاوی هشت تن از مراجع معظم تقلید آماده شده است. امید است بیماران گرامی بانیان و توزیع کننده گان این مجموعه را از دعای خویش محروم نسازند.